

BORBÉLY MIHÁLY
GYERMEKEINEK MESÉI

1/A. JUHFIJANKÓ

Vót egyszer egy kiráj. Hetedhét országon is túl lakott. Kácsalábon forgott a várja. Vót neki egy juhásza, akit nagyon szeretött. Vót egy gyönyörű szép fekete birkája, hét éve nem vót báránya.

Asz mondta a juhásznak:

– Juhász, ha hét év után is evszik a bárány, szalma-szállal foglak kikergetni az országbú!

Úgy féltette a juhász a hetedik bárányt, hogy állandóan kötélén vezette, akármerre mönt, még ha lefeküdt is. De mán ojan hasas vót, alig birt mönni.

Mönt a kiráj ki, mögnézni a birkákat. Eleresztette a juhász a fekete birkát, azt gondóta, mit szól a kirá, hogy ű vezetgeti. De a birka, a fekete, úgy szaladt, de a juhász utána! Hova szaladt? A papnak a kertjibe vót mindenféle bozót, oda szaladt. Ott megellett.

Mikó ötéves lett Juhfijankó, asz mondta [az anyja]:

– Nézlek, ölég erős vagy-e?

Kimönt Juhfijankó; asz mondta [neki]:

– Ezt a fát a kisujjaddal köll, hogy kivödd! Nem vagy ölég erős.

Hétéves vót akkor Juhfijankó [anyja ismét mondta]:

– No, nézöm, hogy ölég erős vagy-e?

Hétéves vót, akkor egy nagy fát kisujjával kihúzott.

– No, most tovább nem szoptatlak. Eredj, keresd

a kenyeret! De adok neked hét szál szőrömet, kösd a nyakadba! Hétszer menthetöm mög az életöd.

Ement Juhfijankó; mönt, möndögélt. Eccő összetalákozik Vasgyúró pajtással.

- Jó napot, Vasgyúró pajtás!
- Adjon Isten, Juhfijankó! No, hova mész?
- Mék vándorolni.

Möntek, möndögéltek, odaértek a Hegyforgatóho.

- Jó napot, Hegyforgató pajtás!
- Adjon Isten, Juhfijankó! Adjon Isten, Vasgyúró pajtás!

Möntek, möndögéltek. Hát, möntek, möndögéltek. Eccő ráakadtak egy kis házra. Vadásztak.

Bemöntek oda. De ott lakmározta a tündérök, odamöntek minden éccaka. Hát űk nem engedték e a tündérokot. Tizenkét órakor odamöntek valakik úgy, hogy összerombolták azt a kis házat. [Mind a hárman benne pusztultak.]

Akkó mögkereste [a] fekete birka; Juhfijankóhoz odamönt. De mind a három halott vót. Mikó odamönt, fölébresztette Juhfijankót.

Asz mondta az anyjának:

- Anyám, ébresz föl a két testvérömet!
- Nem birom, Juhfijankó, mert ha ezt a két embört fölébresztöm, nem birlak többé fölélészteni. Téged föl birlak [még] hétszer. Ha ezöket fölébresztöm, akkor többet nem birlak.

– Ne törödj, anyám, avva! Ezek az én társaim. [A társakat is felélésztetete.] Akkor emöntek, Juhfijankóék, elhagyták a házat.

Möntek, möndögéltek, ráakadtak megin egy házra.

Juhfijankó aszonta:

– Ki marad itt a kását mögfőzni?

Hegyforgató asz mondta, ú otthon marad. Hegyforgató főzi a kását. Mikó mögfőzte, odaér egy nagy szakállú embör.

– Jó napot adjon Isten, Hegyforgató pajtás! Adjá kását!

– Nem adok.

– A hasadra töszöm, úgy öszöm mög.

– Nem adok.

Úgy is vót. Mögfőtt a kása, a hasára tötte, mögötte.

A nagy szakállú emönt. No, gyorsan főzte a másikat.

Hazamén a Vasgyúró, Juhfijankó:

– Nem főtt mög a kása?

– Nem.

– De mé nem főtt mög?

– Későn töttem fő. – Nem akarta mögmondani!

Asz mondja másnap Juhfijankó:

– No, ki marad itthon?

– Éni itthon maradok, mögfőzöm a kását.

Úgy járt: felibe vót a kása, gyün a szakállas embör.

– Jó napot, Vasgyúró pajtás! Adjá kását!

– Dehogy adok.

– Ide hallgass! Adjá kását, [mert különben] úgy jársz, mint a Hegyforgató! Hasára töttem, úgy öttem mög.

Akkó ijedt mög a Vasgyúró – azé nem vót hát kása!

Hát ú is úgy járt: hasára tötte, mögötte, emönt. De mán a Hegyforgató tudta, hogy nincs kása. Hazamöntek.

Kérdi Juhfijankó:

– Mé nincs kása? Mé nem főzté mög?

– Hát nem főztem mög, nem birtam kész lönni.

– Majd itthon maradok én. Hónap mögfőzöm én a kását.

Másnap emöntek vadászni. Hazagyüttek. Mikó hazaértek, Juhfijankó főzi a kását.

Odamén a szakállas embör:

- Jó napot adjon Isten, Juhfijankó!
- Adjon Isten!
- Adjá kását!
- Nem adok.
- Úgy öttem mög a Hegyforgatónak, mög a Vasgyúrónak is a hasán!
- No, az enyémön nem öszöd mög!

Birokra möntek. De bizony a Juhfijankó erősebb vót. Juhfijankó mögfogta a szakállát, mögcsavarta, kivitte a fáhó; mögfogta, széthasította, behúzta a szakállát, kötött rajta egy csomót.

Hazamöntek. Mög van a kása főve.

– No, ögyetök, mög van a kása főve! Majd mögmutom, mér nem főtt mög a kása.

Úgy is vót. De bizony a szakállas embör addig rázta, hogy kiszaggatta az összes szakállát, oszt emenekült. Emönt Alsó-Indiába, lemönt Alsó-Indiába. Hát akkó utánamöntek; és kötöttek egy kosarat, kötöttek kötelet. Asz mondta Juhfijankó, hogy lemögy, oszt mögkeresi ezt az izét [a törpét].

Az után a vércsöpp után mönt.

Mikó leért, csakugyan ott vót a szakállas embör, de nem vót szakállá, mert kiszakadt. Asz mondja a szakállas embör:

- Hol jársz, hol kelsz, Juhfijankó?
- Tudod, mi után járok? Keresöm azt a három királylányt, aki – asz mondja – Felső-Indiába följár zenézni.
- Ó, oda nem juthatsz be!
- Miért nem juthatok be?

– Azé, mert a legfiatalabb lánynak háromfejű sárkány az ura, a másodiké mög hatfejű, a legöregebbé mög kilencfejű sárkány, az ura.

– Csak mondd mög, hogy juthatok oda be!

– Hát oda bejuthatsz úgy – asz mondja – odamész, mögmondod: – állj mög, vár! És ezzel az aranypácáva mögütöd. Bemész. Ha mögvívó a sárkánnyal, rávágsz evve a pácáva, abbul egy aranyalma lesz.

Úgy is vót. Odamén.

– Állj mög! – Kácsalábon forgott a vár. – Állj mög vár!

– Nem állok. Nem gazdám parancsóta!

Leütötte Juhfijankó; bemönt a legfiatalabb lányhó. Mögismerte.

– Jaj, Juhfijankó! Hol jársz, hol kelsz erre? Tudod te, hogy az én uram a háromfejű sárkány? Ha ide hazagyün, teneköd véged!

– Te ne törődj vele, csak azt mondd mög, mijen jelön-séggel gyün haza.

– Három mérföldrű dobi haza a buzogányát.

Úgy is vót. Három mérföldrű hazadobta a buzogányát. Juhfijankó visszadobta még háromma! Hazaért, de Juhfijankó ebújt.

– Jó napot adjon Isten, asszony! De idegen szagot érzök itthon!

– Nincs itt senki.

– Asszony, valld ki, mer vége az életödnek!

– Együtt a testvér látogatóba.

– Hídd elő a sógort! Hozzá be kűkenyeret fakésszel!

De mán Juhfijankó jólakott, övött. Úgyhogy vereködtek. A sárkány is levágta Juhfijankót térdig. Kiugrott, levágta derékig. Kiugrott a sárkány, levágta Juhfijankót

derékig. Újba levágta. Juhfijankó kiugrott, nyakig bele-
vágta, lefejete. Bedobta a várba. Egy aranypácáva mög-
ütötte, egy aranyalma lött belüle. Beletötte a zsebbe.

Emönt a másodikhó:

– Jó napot adjon Isten!

– Adjon Isten, Juhfijankó! Hol jársz, hol kelsz?

– Járok, kelök. Érted gyüttem.

– Ó, az én uram a hatfejű sárkány, hogy gondoltad, ha
hazagyün?

– Nem félök, csak azt mondd mög, miben jelönséggel
gyün haza!

– Hát ojan jelenségge gyün haza, hogy hat mérfődrü
hazavágja a buzogányt.

Hazavágta, Juhfijankó visszavágta. Gyün haza a sárkány
nagy mérgesen:

– Jó napot adjon Isten, asszony! Idegen szagot érzök
a házná!

– Nincs itt senki.

– Hídd elő az idegen szagot!

– Itt van a bátyám, nem akartam mondani.

– Hídd elő a sógort!

Előgyün a sógor.

– Hozz be a sógornak kükenyeret fakéssel!

Öttek, de mán Juhfijankó jólakott. Úgyhogy párbajra
möntek. Verték egymást, de Juhfijankó legyőzte. No, ak-
kó megén rávágott a várra, egy aranyalma lött belüle;
a zsebbe tötte.

Emönt a harmadikhó:

– Jó napot adjon Isten!

– Adjon Isten, Juhfijankó! Hol jársz, hol kelsz?

– Járok, kelök. Érted gyüttem.

– Dehogy mögyök, mit gondósz! Tudod, Juhfijankó, a sárkányok, ha hazagyünnnek, agyonütnek.

– Ne törődj vele, csak azt mondd mög, mijen jelönségge gyün haza!

– Kilenc mérföldrű hazadobja a buzogányát.

– Mikó hazadobta a buzogányát, Juhfijankó kiugrott, visszadobta még kilenc mérfödre, a duplára.

Hazagyün a sógor. De Juhfijankó ebújt.

– Jó napot, adjon Isten, asszony! Idegön szagot érzök.

– Nincs itt senki.

– Ne mondd, asszony, add elő!

– Há itt van a bátyám, nem akartam mondani. Hónapmán emén.

– Gyüjjon elő a sógor! Hozz be kükenyeret fakéssel! Ögyön!

Úgy is vót, öttek.

– No, gyerünk párbajra!

Úgyhogy Juhfijankó ezt is legyözte. Há bedobta a várba megen, egy aranyalma lett belüle. De ott vót a három kirájkisasszony is.

No, emöntek oda, ara a hejre, ahun leereszkedett. Hát a kosár lent át. Beleüt a legöregebb kirájkisasszony, főhúzták. Leeresztik a kosarat, beleül a második kirájkisasszony, főhúzták. Leeresztették megen a kosarat, beleüt a harmadik kirájkisasszony, főhúzták. Leeresztették negyedszer.

De Juhfijankónak a zsebibe van a három aranyalma, amire rávágnak, oszt vár lösz belüle.

Hát mikó leeresztötték negyedszer, és félig főhúzták, visszadobták. Leesött Juhfijankó Alsó-Indiába. Hát akkó Juhfijankó látta, hogy ű most lent maradt.

Hazamönt a Vasgyúró mög a Hegyforгатó. Emöntek

a kirájhó, evitték a három kirájlányt. Nagy örömet szereztek a kirájnak, mert ezeket a lányokat a sárkányok úgy lopták e.

De a legkisebb kirájlány nagyon mögszerette Juhfijankót. Nagyon szomorú vót, de nem árúta e a testvérjeit. De a kiráj látta, hogy mijen bánatos. És ő mondta, hogy ű jobb szeretett vóna Alsó-Indiába maradni. Akkor a kiráj nagyon bosszús lött, hogy hogy szereti ezt a sárkányt, mint egy vitézt?

Hát a kirájkisasszonyt mosogatni tötték, úgy vót, mint egy cseléd, úgy tartották a palotába.

Juhfijankó lent járkát. Ráakadt egy griffmadárra. A griffmadár Fölső-Indiába vót. No, vót hét kis griffmadara. Hát ű ezt mögőrzi, mert itt nincs senkije; majd ű ezekkel elesz.

Leért az öreg griffmadár: mög akarta ölni Juhfijankót. Azt mondták [a fiókák]:

– Anyám, ne bánts, ű mentett mög. Te minden hét évben főmész Fölső-Indiába, és mindig panaszkodol, hogy a zivatar a kis családodat agyonveri. Hát ha ez az embör nem vóna, mi mindnyájan halottak vónánk.

Asz mondta Juhfijankónak:

– Mi a kívánságod?

– Kívánságom az: vigyé föl Fölső-Indiába!

– Nem birlak. Minden hét évben tudok följutni. Ha nem ha elmégy, itt a sárkánynak az anyja, odamész hozzá, hozó hét akó bort, hét göböjő ökröt*; ezt a szárnyam alá dugod; ha balra nézek, egy-egy göböjőt a számba dobsz, ha jobbra nézek, egy akó bort a számba dobsz, akkó föl birlak vinni Fölső-Indiába.

* *göbölyökör* = hízó ökör

El is ment oda Juhfijankó, a sárkánynak az anyjához. Hát úgy, hogy ott is mögvívott a Juhfijankó. El is vitte a hét akót, mög a hét göböle* ökröt.

Fölút a szárnyára, és mikó [az] balra nézett, akkó az ökröt dobta a szájába, mikó jobbra, akkó a bort. Úgy, hogy mikó má majdnem fölértek, Juhfijankó nem tudott mit csinálni, levágott a farábú egy darabot; gondóta [különben] lent marad.

Asz mondta a griffmadár:

– Juhfijankó, micsoda jó húst dobtá?

Azt mondja:

– Az én faromat dobtam.

– Nem öszöm mög, ragaszd vissza!

No, mikó Juhfijankó főgyütt, ement a kirájudvarba, bérösnek. Mondta a kirájnak:

– Hogy ezök a vitézők mit hoztak ide, hogy a kirájlányokat mögmöntötték?

Mikó a kiráj nagyon hallgat, akkor a Juhfijankó a kirájt kivezette egy ojan térségre. Kította a három almát, rávágott avva a kis pácáva. Akkó látták, hogy három vár. Kácsalábon forgott.

Akkor mondta a kirájkisasszony, a legfiatalabb:

– Látod atyám, ezért vótam én szomorú, mer mikó fölhúzták Juhfijankót, visszajötték. Ezé vártam én Juhfijankót. Ű möntötte mög az életünket!

Úgy, hogy a kiráj lefejete a két lányát, mög a két vejit. Csak a legkisebbet hagyta mög, mög a három várat.

2/A. (MIKLÓS ÉS ÖRZSE)

Vót egy embörnek egy lánya mög egy fia. A lányt Örszének híták, a gyerököt Miklósnak híták. Az embör mögnősüt. [Gyermekeinek ezt mondta:]

– Én evve [a karddal] hét évig a háborúba harcótam, most tik is harcóljatok!

Mönnek, mönnek az erdőbe, de hazafele nem mernek mönni. Mikó möndögélnék, de mán rájuk estelődött, éjszaka vót, asz mondta az Örzse:

– Miklós, kis öcsém! Eredj föl erre a fára! Tudod, mikó gyerek vótá, hogy hogy tudtá mászni.

Akkor főment a fára, asz mondta, ojan messze van e kis világosság, hogy alig látszik.

No, mindögy, arra a világosságra möntek. Möntek, möndögéltek. Mikor odaértek, akkor látták, hogy a harambasák* ott tanyáztak. No, mindegy!

Bekopogtattak. Bekopogtattak, szállást kértek. Be is eresztötték őket.

A harambasa járt a Miklóssa vadászni.

De az Örzse jóba lött a harambasáva, és asz mondta a harambasa, e kéne a Miklóst pusztítani. De a harambasa akarta, hogy hát epusztítik a Miklóst.

Hazagyütt [Miklós], Örzse beteg vót. Azt mondja a Miklós:

* haramiak

- Nem vagy jobban?
- Nem is lehetek jobban sose! Azér nem lehetek jobban, eredj ki az erdőbe, fogjál egy oroszlánt, még annak a májábú, szívibú nem öszök!
- No, gondóta az Örzse mög a harambasa, majd szétzödik a Miklóst! De [ő] kimönt az erdőbe, oszt mögfogott egy kis oroszlánt.
- Azt kérdezte az oroszlán:
- Mit akarsz velem?
- Hát a testvéröm akar a fiadnak a szívibül, májából önni.
- Jól van, vidd ezt haza! Ne pusztídd e; ha nem lösz rá szükség, akkor ereszd e! Ez ki tud ide vissza szaladni.
- Haza is mönt. Láti a harambasa mög az Örzse. A harambasa e vót bújva. Láti Örzse, de mán előre sivalkodik:
- Ne hozd be! Ne hozd be, mert félek tőle!
- Úgy is vót, eleresztötte. Visszaszaladt a kis oroszlán az anyjához.
- Örzse asz mondta:
- Tudod mit? Nem oroszlánnak a szívibú, májábú önnék, hanem a vaddisznónak!
- Másnap Miklós kimönt nagy szomorúan az erdőbe, és oda akart lúni. Azt kérdezi a vaddisznó:
- Mit akarsz?
- Tudod, mit akarok? Van egy testvéröm, a te fiadnak a szívibú mög a májábú önné, a vaddisznónak; abbul önné.
- Én adok egy kis vaddisznót, vidd e! De ha nem lösz rá szükségöd, ereszd e, ide visszaszalad!
- Úgy is vót. Mikor az Örzse möglátta, előre sivalkodott:
- Ne, várj! Ne hozd be! Eressz vissza!
- Úgy is vót, Miklós visszaeresztötte.

Aztán az Örsze csak mindig beteg. Miklós hazamegy, hazaviszi a vadat: nyulat, őzet. De Örsze beteg.

– Nem vagy jobban?

– Nem vagyok. Beteg vagyok. Nem is löszök jobban addig, amíg a kémény alá ide nem gyüsz, itt mög nem fürdetlek. És akkor, mikor háromszor azt mondom, nyújtsd kisujjadat a kémény alatt!

Úgy is vót. Belement a kádba a Miklós. És [Örsze] azt mondja:

– Nyújtsd föl a kisujjadat!

Akkor a harambasa egy hajszálat a kisujjára csavart; és az ojan vas lőtt belüle, hogy Miklós nem bírta mögemeni.

Akkor a harambasa legyütt, és az Örszéve egy szobába bemönt szerelmesködni. Miklós mög a fürdőkádba út, és éppen nagy nehezen a kezirül a vasat levette.

Bement a szobába, azt mondta:

– Te kutya! Te meghalsz!

Harambasát mögfogta, bedobta a szobába, összedarabóta.

– Nem fogtok élni!

Örsét mög a szobába becsukta. De Örsének nem vót mit önnie. Ötte a harambasa húsait, avva élt.

Elment a Miklós evándorót. Bevándorót egy faluba. Abba a faluba nagy gyász vót. De mié vót gyász? Mer a sárkány nem adott vizet a városnak hogy a kirájlányt vigyék ki!

Úgy gondóta Miklós: ha mán itt van, ű mögvívik a sárkánnyal.

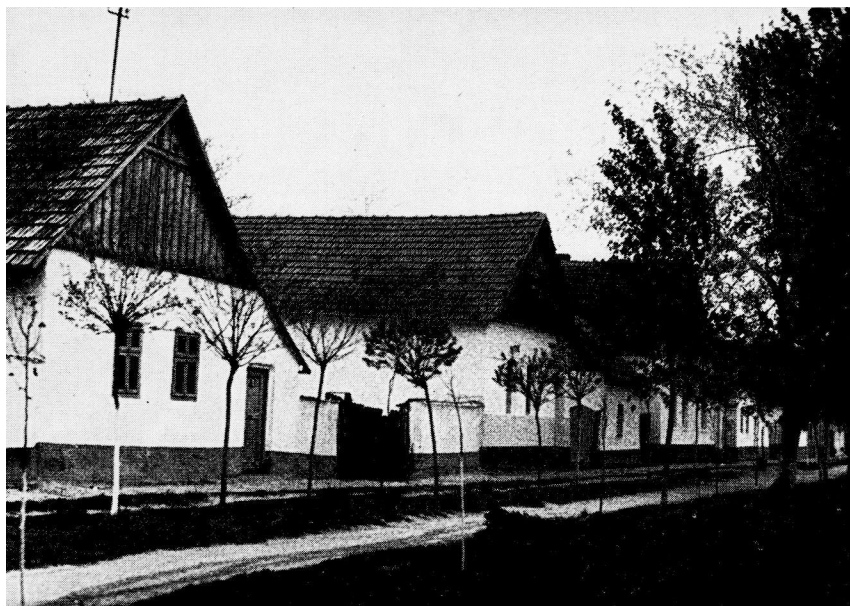
Ű a sárkánnyal mögvívott. Mikó mögvívott, levágta a tizenkétfjú sárkánynak a nyelvit. És a királyhó bemönt és nagy lakodalmat csináltak. Ekapta a fele kirájságot.

19

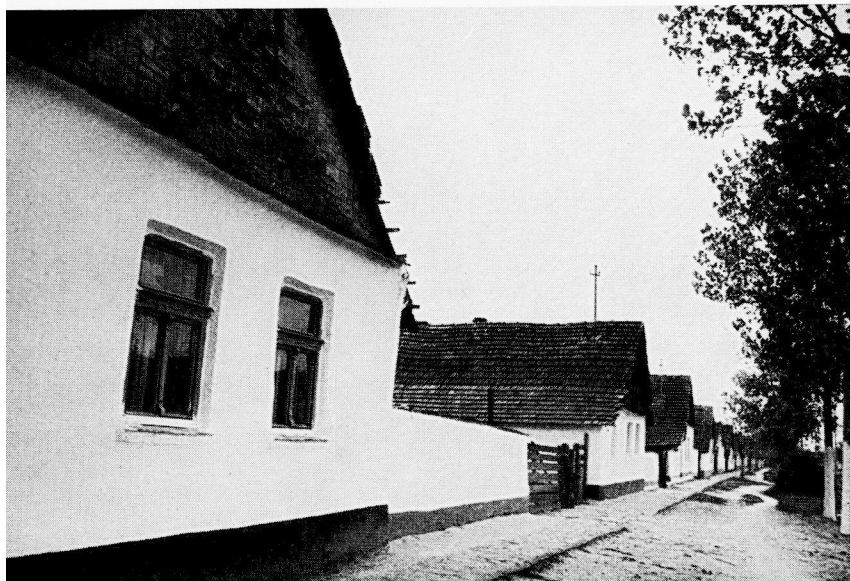
20

21

22

A kirájlánnyal mögesküdtek és egy darabig Miklósnak jó kedve vót. Azután eszomorodott.

Kérdezi tőle a kirájné:

– Mi bajod? Talán az a bajod, hogy mögmentötted az életömet?

– Nem [az a] bajom. Nekem van egy testvéröm, Örsének hívják. Be van egy szobába zárva.

– Hát eredj, hozd ide! Itt bír a palotába dolgozni vagyis a konyhán, valamit.

Örse mán mögövítt egész mindent: a harambasát; egy csontot szopogatott. De [az] ojan vót, mint a tű. Mikor a zörgést hallott, ő a gelebibe* dugta gyorsan [a csontot], és kizárta az ajtót. Ez vót a Miklós.

– No, élsz?

– Élök még.

De oj sovány vót, oj sárga vót! Akkor hazavitte a palotába.

Mikor hazamöntenek, Örse a szobába lött szobalány. Megigazította az ágyat, és az ágyba a csontot hejzete. Azt mondta:

– Miklós, kis öcsém! Tudnál-e még ojan jót heverészni, meg az ágyba beleugrani, mint valamikó?

És akkor Miklós beleugrott az ágyba, a csont az oldalbordája közé szorult.

Ekkor mögtanátk, és kivették a csontot az oldalábú. És Miklós rágyütt, hogy a harambasa csontja vót. És azt mondta:

– Már nem kögyelmezök neked, mert negyedszer akartá epusztítani!

* kebelébe

És akkor Miklós saját kardjával ütötte agyon, amivel az apja hét évig harcolt.

Hát eddig van, a mesének vége van. Tovább nem is tudom.

7/A. (A FÉRFI VASORRÚ BÁBA)

Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy embör. Emönt katonának; de nem tudta, hogy lesz kisbabája.

Kítelt az esztendő, gyün haza. Nagyon szomjús vót. Odaért egy patakhó, lehajolt inni. Lehajult inni, de valami mögfogta az orrát. Azt mondja, hogy:

– Ereszd el az órom!

Akkor az a valami azt mondta:

– Eleresztem az orrod úgy, hogyha ideadod azt, ami a házba van! Húsz év múlva mék el azé, amit te idadsz; és nem tudod, hogy otthon van a házná.

A katona megigérte, hogy odaadja neki; húsz év múlva mönjön el érte!

Hát mikó hazaér a katona, szétnéz. Láti: fia van. De mikó még emönt katonának, nem vót. Nem tudta, hogy van, és ű odaígérte a vasorrú bábának, mer a vasorrú bába mögfogta az orrát a patakba.

Hát így akkó elhallgatott a fiatalembör, nem szót senkinek semmit. De az idők teltek-múltak, és az idő mán húsz év fele járt, mikor a gyerök mög akart nősüni. Azt mondta az apjának: Mos mán itt van a húsz esztendő, ő mögnősül.

Keresett is magának menyasszonyt, el is vötte. Ki is vót tűzve az esküvő napja. De az esküvő napja éppen akkóra esett, amikor a húsz esztendő lejárt, hogy majd gyün az a valaki, az a vasórú bába a gyeröké. Hát búsút

az embör, hát mit csináljanak? De nem mondta mög senkinek se.

Ahogy búsul, járkált, tanákozott egy öreg koldússal. Kérdezi a koldús:

– Mér búsul, bácsi?

Azt mondja:

– Búsulok; odaígértem, amit nem tudtam, hogy van a házamnál: a fiamat, egy vasórrú bábának, aki vízbe mögfogta az órromat, és nem eresztötte addig e, míg meg nem ígértem neki: odadom neki húsz év múlva. Nem tudtam, hogy van. És elgyütt az idő, mögnősült, és most lösz az esküvő, azon a napon, amejik napon letelik a húsz esztendő.

Akkor azt mondta neki az öreg koldús, hogy kössenek egy lovat a kocsi után, amejikön ül a menyasszony mög a vőlegény! És mikó bemönnek a templomba, mögesküdenek, és mikó kigyünnek, akkó gyün a vasóru bába, hogy evigye a legényt. Akkó a legény üljön föl a lóra; nyargaljon, mönjön amere tud! Mőneküljön, mer a vasórrú bába elviszi. És adott neki egy zsebkendőt, hogyha a ló izzad, e lösz fāradva, közeleg a vasórrú bába, hogy mög biri fogni, utó biri érni, akkó csak tūrölje mög a lovának a nyakát avva a zsebkendőve, akkor megin még hétszerte futósabb lösz, mint amijen vót; és így bir majd emőnekülni a vasóru bába elül.

Így is történt. Mikor bemöntek a templomba, esküvőre, mögesküdtek. Kigyüttek a templombú; láti, csakugyan közeleg a vasóru bába. Akkor a fiatalembör fölüt a lóra, oszt enyargat; otthagya a feleségit.

Nyargat, nyargat, hatedhét ország ellen nyargat éjjel-nappal. A ló, amikor fāradt lött, akkó mindig mögtūrú-

gette a zsebkendőve a nyakát. És a lova mindig mögújult erővel nyargalt tovább.

De utójára mán eccő csak ráestelődött a fiatalembörre. Nagyon messziről möglátott csillogni egy kis világosságot. Odamén, bekopogtat. Kinéz egy idős anyóka, kérdözi:

– No, mi járatba vagy, fiam?

Azt mondja:

– Jó estét, öreganyám! Menekszek, kerget a vasórú bába, mög akar fogni! Adjon éjjeli szállást!

– No, jó van, fiam – azt mondja –, adok szállást. Én a napnak az anyja vagyok. Ide a vasórú bába nem bir begyünni. Te is röggelig mögháhatsz. Majd rögge elmész.

No, az öregasszony regge főkötötte a fiatalembört: mos má möhet. Adott neki egy pogácsát; egy pogácsát és azt mondta neki:

– Ne, fiam, ez a pogácsa. Tödd a tarisznyába, és ezt a pogácsát mög ne ödd; csak mindig legyen a pogácsa a tarisznyába!

Úgy is vót. Rögge megin fölűt a lóra a fiatalembör, megin emönt.

Másnap beestelődött. Megin möglátott egy kis világosságot. Odahajtott az öregasszonyhó, bekopogtatott. Hát kigyün egy összetöpörödött anyóka. Kérdezi:

– Mí járatba vagy?

– Jó estét, öreganyám! Járok, kelök, hajt a nyomorúság. Kerget a vasórú bába!

– No, nem baj, fiam, gyere be! Itt maj éjszaka mög szállhatsz. Ide a vasórú bába nem bir bejönni.

No, rögge adott neki az öregasszony egy pogácsát. Azt mondja:

– No, fiam, ezt a pogácsát ne ödd mög! Ez – azt mondja – még szükségöd lehet rá.

No, emönt a fiatalembör megint. Harmadnap este megin rásütődött. Megin möglát az erdőbe messzirű egy kis világosságot és odanyargat. Hát oda is bekopogtatott, az meg a szél anyja vót. Azt mondja:

– Jó estét, öreganyám!

Azt mondja:

– Jó estét, fiam! Jó, hogy öreganyádnak szólítottá, mer máskülönben hám! bekaplak mindjárt!

No, de mögijedt a legény.

– No, ne ijedjé mög! Gyer be, én a szélnek az anyja vagyok. Ide a vasórú bába nem bir bejönni.

Oszt akkó ott is röggelig mögéjszakázott. Akkor rögge az is adott egy pogácsát, mög egy vesszőt.

– No,-azt mondja-, fiam, itt van, mos mán van három pogácsád. Ezt a három pogácsát ne ödd mög, amit kaptá! Hanem itt van ez a vessző, ha efáradsz, nem birsz tovább mönni a vasórú bába elű, akkó szállj le a lovadrú, csinálj egy kört! Abbú ojan kűvár keletközik, hogy oda nem bír a vasórú bába bemönni. Ezt, amit kaptá, rakd ki a zsebedbű; legyints rájuk, ebbű három kutya lösz. Egyet, Vasnáerősebb a neve, a másik Szélnéfutósabb, a harmadikbű Kigondoló kutya [lesz]. Ez a három kutyának a neve. És mikó újra el akarsz mönni valahova, akkó megin legyintsd mög úket evve a vesszőve, és ezek megin eváltoznak pogácsává; beletöszöd a tarisznyába és emész velük.

Úgy is történt. Hát eccő, mögy a legény, mögy, de sehun egy kis világosság, sehun egy kis valahova, hogy lehúzódjon éjszakára; eszibe jutott a vessző, elővette. Csinát egy kört vele: hát abbú a körbű ojan kűvár lött, hogy oda nem tudott a vasórú bába bejutni. Akkó kirakta

a pogácsákat a zsebibű, és a három pogácsa elvátódzott három kutyájé.

Így járta a fiatalembör sokáig az erdőt. De haza se möhetött, mert a vasórú bába mindig kergette.

Hát, ahogy mönt, mönt, mönt, eccő möglátott egy kis világosságot. Eccő möglátott egy kis világosságot, bekopogtatott: hát ott egy fiatalembör vót benn a várba.

Mondja ott a fiatalembörnek, mi járta van: útet kergeti a vasórú bába. – Az meg éppen a vasórú bábának a fia vót, és ott kért szállást. Akkó ez mögörűt, hogy most jó hejre mönt be a legény, a fiatalembör, éppen úhoz-zájuk be köllött menni! De [a] vasórú bába nem mert mutatkozni; ű csak úgy hazamönt, oszt ebűjt.

A legény ott tartózkodott több ideig. No, másnap kimén a legény vadászni, kivitte a három kutyát is vele [magával]. Este, mikó hazagyűtt, azt mondja neki az a másik:

– Hallod, ne vidd ki ezöket a kutyákat, mer nem tudsz túlük vadat lűni! Ezektű a kutyáktű a vadak megijednek és emönekűnek, és nem birsz hozni sose semmiféle vadat. – Mert az anyja mindig fölokosította, mit mondjon a fiatalembörnek.

Akkor mit csináljon a kutyákkal? Mit? Maradjanak itthon! Hanem csukja be a kutyákat a pincébe, fének tüle, ettűl a veszedelmes kutyáktul!

No, másnap kimönt a fiatalembör megint vadászni. A kutyákat bezárta a pincébe. No, osztán ejárt az idő: dél fele vót mán. Eccör mén a vasórú bába. Hát möglátta a fiatalembör: itt a vasórú bába!

Főmászott egy magos fára, onnat majd nem biri elérni a vasórú bába. No, osztán eszibe jutott a fiatalembörnek a kutyájai. Ekezdött kiabáni:

– Vasnáerősebb, Szélnéfutósabb, Kigondoló kutyáim gyertök elő!

Hát a kutyák möghallották a pincébe. A Kigondoló kutya leghamarabb észrevette, hogy a gazdája biztosan bajba van. És figyelmeztette amazokat és mondta nekik:

– Hallgassatok csak!

Nos, a kutyák figyeltek. Möghallotta mind a három kutya a gazdája kiabálását. Akkó a Vasnáerősebb neki-feküdt az ajtónak, oszt az ajtó kitört, az a vasajtó. Akkor a Szélnéfutósabb leghamarébb odaért, és akkor ekezte csipkődni a vasórú bábát: oszt főtartóztassa, hogy ne bírja a legényt a fárú lehúzni.

No, akkó mikó odaért a Vasnáerősebb is, ez ráfeküdt a vasórú bábára.

Akkó szépen a fiatalembör legyütt a fárú, hazamönt. És mikó hazamönt, mögtanáta otthon a vasórú bábának a fiát. És akkó szétszaggatták: ahány darabja vót, annyi darabra szakították.

A vasórú bábát pedig mögfogták, és gyújtottak egy nagy tüzet, és abba beledobták; ott elégették.

Akkó a fiatalembör hazamönt. És még mögtanáta otthon, még mindig át a lakodalom. Várták, hogy majd ha mögszabadul a vasórú bábátú, hazamönjön, és tovább tartson a lakodalom.

Eddig vót, meddig vót, a mesének vége vót!

Aki nem hiszi, járjon utána!

7/B. (A FÉRFI VASORRÚ BÁBA)

Hol vót, hol nem vót, hetedhét országon is túl, vót egy vár. Ott élt egy asszony mög egy embör.

Hát az embör, mikó huszonhárom éves vót, mögnősüt, evött egy lánt. Hét hónapig éltek együtt. De nem tudta, hogy a feleséginek lesz kisbabája. Emönt katonának – evitték katonának.

Kitelt az esztendő, gyün haza. De nagyon szomjús vót. Odaért egy patakhó, lehajút inni. Lehajút inni, valami mögfogta az órát. Azt mondja:

– Ereszd e az óromat!

– Eleresztöm az órod úgy, hogy mögajálad azt, ami a házadba van, hogy neköm adod!

Hát gondoskodott az embör: mi van a házba?

– De azé a tárgyé húsz év múlva mék e.

[Az ember beleegyezett; megszabadult.]

No, azt mondja az embör – mindönre gondót, de ara nem gondót, hogy a feleséginek születött fiúgyeröke.

Hazamén, hát látta, hogy van kisbaba. No, azt mondja a feleséginek:

– Eladtam a gyerökömet, de húsz év múlva gyünnek csak érte.

Örút az embör. Telt-múlt az év, haladt is. Eccő a [gyerek] húszéves vót. De emönt vele valahová, a paphó; a gyerök is, mög az embör is. És azt mondta a papnak: Mikó gyütt a katonaságtú haza ű nem tudta, hogy a feleséginek fiú-

gyerök születik. És ű nagyon szomjús vót, és a patakba lehajút inni: valami mögfogta az órát, és azt mondta:

– Azt add ide, amit nem tudsz, hogy van a házbal!

Hát azt mondja:

– Mögajáltam; de azt mondta, húsz év múlva gyün érte.

– Hát jó van. Idehallgasson! Adok magának három szál gyertyát, és ezt a három szál gyertyát mögszentölöm; mög egy skatula gyufát. És akármí gyün, ül a lovon, ha kergeti azt a gyerököt, akkó avva a gyertyáva bekeríti, avva a szentót gyertyáva: möggyúti a három szál gyertyát a szentót gyufáva, akkó oda nem bir bemönni!

Úgy is vót. Mikó a huszadik nap* elérközött, hát ki-mönt oda hozzá a vasóru bába.

Fölút a lóra; a ló mög vót szentöve. Három szál szentót gyertya. Fölút a lóra és mén. De mán annyira kifáradt, hogy a vasóru bába utóérte. Akkó leugrott a lóru, a gyertyáva körükerekítötte, a három szál gyertyát möggyujtotta; oszt benn vót, oszt a vasóru bábának nem vót hatalma bemönni.

Mikó mögpihent, a zsebkendöve a lova fülit mögtürüte; megcsapkodta a gyertyát, tovább mönt.

Bemönt, addig nyargat, egy házhó:

– Jó napot, adjon Isten, öreganyám!

– Adjon Isten, fiam! Mí járatba vagy?

– Járok, kelök, öreganyám, hajt a vasóru bába!

– Semmi, fiam. Nesze, ez a három pogácsa, tödd a zse-bödbe! Ez három kutya: Vasnáerösebb, Szélnésebesebb, Kigondoló kutya. Ez a zsebedbe van; itt van ez az arany-vessző, evve rávágsz, akkó eváltozik kutyáé.

* helyesen: év

Úgy is vót. Mönt, mönt, mönt, hetedhét országon túl nyargat. Hát hova nyargat? Benyargat a vasórú bábának az édosanyjához. Bemén oda:

- Adj isten, öreganyám!
- Adjon Isten, édes fiam! Mi járatba vagy?
- Hát, öreganyám, a vasórú bába zavar.
- Akkó jó hejen vagy, fiam, nem bánt senki.

Kivötte a három pogácsát, ráütött az aranyvesszőve: három kutya lött belüle.

– Hát ide figyelj, édos fiam! Te ide befeksző az ágyra, én ide fekszők a küszöbre. A vasórú bába ide nem gyühet be. Henem a kutyákat lezárod a pincébe.

No, lezárták a kutyákat. De vasajtók vótak.

De hazaért ám a vasórú bába. Há, most mán jó hejt van! No, eccő ekezdí a [legény] mondani... Veszélybe vót: hazagyün a vasórú bábának a fia; látta ű, hogy hun van:

– Szélnébesebb, Vasnáerősebb, Kigondoló kutyáim, gyertök elő!

Azt mondja a vasórú bábának az anyja:

- Kiabáhatsz annak!
- Szélnéfutósabb, Vasnáerősebb, Kigondoló kutyáim, gyertök elő!

Azt mondja a Kigondoló kutya:

– Veszéjbe van a gazdánk!

No, a Vasnáerősebb nekidűt az ajtónak, kilükte. Szélnéfutósabb odanyargat.

– Vasnáerősebb, Kigondoló kutyáim!

Úgyhogy hát az öreg vasórú bábát szétszakították, beledobták a tűzbe: mögégött mind a kettő: az öreg-asszony is, mög a fia is.

Oszt hazamönt a fiú az apjához. Hát még élnek most is, ha mög nem haltak.

8/A. (A KANALASTÓT)

Hol vót, hol nem vót a világon egy favágó. Ez naprú napra járt ki az erdőbe fát vágni. De nem vót nekik családjuk. És azt mondta:

– Ej, de jó vóna má csak egy gyerök, akkármeckora vóna!

És akkó, mikó hazamönt, éppen ott vót a bábaasszony. És akkor le akart az embör űni, de a bábaasszony azt mondta:

– Ne űljön ide, mer itt gyerök van!

Le akart máshova is, akkor azt mondta:

– Ne űljön ide, mer itt gyerök van!

Ojan sok gyerök vót, hogy az embörnek nem vót hej hova leülni; akkor tizenkét gyerök vót.

Akkor az embör megijett, és eszalatt az erdőbe, vad-embör lött belüle.

Hát a gyerökök nyótek, nyótek, naprú napra. Mán mikó nagyobbcskák lóttek, eccó kérdezték az édesanyjukat, hogy vót-e űnekik valamikó édősapjuk? Azt mondta az anyja nekik, hogy vót, de régön, még akkor űk kicsikék vótak. Akkor születtek, és annyira mögijedt az apjuk, hogy eszaladt az erdőbe, oszt vadember lött belüle.

Hát a gyerökök azt mondták az anyjuknak:

– Süssön pogácsát!

És emöntek a suszterhó, és csinátattak egy csizmát, hogy két láb is belefért.

Akkor kivitték a gyerökök az erdőbe, egy gyalogútra, letették. Vittek italt is, kalácsot is. Gondóták, hogy az apjuk arra mögy a gyalogúton az erdőbe. No, így elhúzódkodtak fére.

Csakugyan úgy is történt, ahogy gondóták: mönt egy embör arra. Mögkóstóta a kalácsot. Azt mondta az embör:

– Ej, valamikó én is öttem ijet!

Mönt arrébb, mögkóstóta a bort, ivott. Azt mondta:

– Valamikó én is ittam ijet.

Mönt arrébb a gyalogúton, lát egy csizmát. Azt mondja:

– Én is valamikó ijen csizmába jártam. De jó lött vóna, ha van ez a csizma, legalább kettő lött vóna, ne egy!

Főhúzta mind a két lábára az egy csizmát. De mán akkó egy kicsit ivott is, elesött az embör. Akkor a gyerökök mögfogták, mögkötözték, hazavitték. És mikó hazavitték, mögborotfálták, és röndös embör lött belüle. Azt mondták:

– No, apám, mink tizenketten vagyunk. Csinátasson most egy pár bocskort, vasbocskort! És induljon el a vasbocskorral, és addig mönjön, míg ojan asszonyt nem tanál, akinek tizenkét lánya van. Mink tizenketten vagyunk férfiak, és tizenkét lánya lögyön annak az asszonymak!

Akkor oszt emönt az embör keresni. No, egy hejre az erdőbe odaérett, hát vót ott egy kis világosság. Bemén az öregasszonyhó. Az öregasszony éppen otthon vót, kérdözi hogy:

– Hát hogy van?

Azt mondja, hogy úneki megvan a tizenkét lány. De ú csak ojannak adja férjhöz, ojan embör fiaihó, akinek, akik tizenketten vannak tesvérök.

No oszt akkó meg is vendégöték az embört: hoztak

neki babot szárazstú, főzettek neki vacsorát. No, oszt másnap visszaeresztötték az embört, hogy mönjenek el a fiuk, a fiai.

No, el is möntek a fiai, másnap föl is keresték [az] anyókat, mög is tanáták az erdőbe. És mikó odaértek, e vót mán készítve tizenkét ágy tizenkét lánynak.

De mikó emöntek, el akartak mönni lánynézőbe [a] legények, akkor azt mondta nekik az apjuk, hogy:

– Gyalog nem birtok odajutni, ahó az asszonyhó, nagyon messze van! Hanem menjetek e a kirájhó, és akkor kérjetek mindegyiktek egy-egy lovat!

De mikó möntek gyalog, a legkisebb gyerök tanákozott egy kúdússal. És kúdús mögkérdözte:

– Hova möntök?

És akkó a legkisebb gyerök ebeszéte, hogy úk mi járatba mönnek a kirájhó lovat kérni.

Akkor azt mondta a kúdúsembör:

– Kiráj ad lovat mindegyiknek. De nagy köelet kő kidobni, és amejik ló nekimén a nagy kötélnek, aztat fogják meg! – De az ú lova egy ojan rossz gebe lösz, még nem is bir fölanni, ojan rossz lösz. Akkor ne nézze, csak azt kérje e a kirájtú, azt a rossz lovat!

Akkor mögkapták a lovat a kirájtú. Elmöntek a testvérei mind, [azoké] mind paripák vótak, nyergök, mindön. Ez a legfiatalabb, ez mög nem is birt fölünni, mer ojan rossz gebéje mönt bele a nagy kötélbe. Hát azt mondja:

– Nem birok fölünni, nem bir evinni. Magának is rossz lösz mönni.

A bátyjai mind elmöntek, otthagyták a legfiatalabbat. Mikor emöntek annyira, hogy mán nem látszottak, akkor a ló mögszóalt. Azt mondja:

– Édös gazdám, mit kívánsz? – Mögrázkodott, és azt mondja: – Mit kívánsz, úgy mönnek, mint a szél, vagy úgy, mint a gondolat?

Akkor azt mondta a fiú neki:

– Úgy eredj, hogy se tebenned, se énbennem kárt ne csinálj!

No, oszt akkó ráút, ehagyta a testvérjeit, és hamarabb odaért az öregasszonyhó. És bekéredzkedett: adjon nekik szállást, tizenkét testvérjeivel!

Akkor – az öregasszony boszorkányasszony vót, és ez mind tudta –, akkor osztán lefektette a boszorkányasszony a lányait mindegyik legénnyel. És akkor [a] férfiak feje alá, mindegyik alá téglát tött, a nők feje alá pedig szakajtót*.

Tehát éjfél tájba nagyon kapát a legfiatalabb legény lova. Az még nem aludt, annak még a menyasszonya nagyon kicsi vót, az még a bőcsőbe vót, avva nem lehetett az ágyba feküdni. Akkor osztán kimönt a János – mer Jánosnak hitták –, akkor kiment az Encelka** és kérdezte:

– Mi bajod van, édes lovam?

Azt mondja:

– Semmi. Eredj be, és cserégesd ki, a testvérjeid feje alú vedd ki a téglát, a lányok feje alú a szakajtót, és tedd emezeknek a feje alá!

Akkor bement, lefeküdt.

Az öreg boszorkány főkel. Nem is nézte, csak mögtapogatta a fejüket, és mindegyiknek, akinek téglát vót a feje

* szalmából, ritkábban gyékényből font, kerek, fületlen kosár, melybe sütés alkalmából egy kenyérre való tészta tesznek (szakajtának)

** valószínűleg a német eredetű *Hansl*-ből képzett szláv *Hanzelka* elmagyarosított alakja; jelentése: Jánoska

alatt, evágta a nyakát. Akkó evágta az új lányai nyakát, mer azoknak a feje alatt vót a téglá.

Akkor egy időbe megin kapált az Encelkának a lova. Kimén megin az Encelka:

– Mi bajod van, édes lovam?

– Kötösd föl a testvérjeidet, te mög még feküdj le! Te még ráérsz, mer én úgyis elkerülöm úket.

Akkor főkötötte úket.

Egy időbe megin nagyon kapált az Encelka lova. Akkó monda neki:

– Mos mán ülj a hátamra, mönjünk! De se le ne nézz, se fő ne nézz! Mer ha főnézől, az is baj, ha lenéző, az is baj.

Akkor főket a vén boszorkány, akkor látta, hogy a lányainak edarabóta a nyakát. De ezek mán odébb vótak, a másik határba.

Akkor egyszer azt mondja az Encelka:

– Hallod, édös lovam, ojan szép aranyhaját látok. Azt mondja:

– Ugye mondtam: se le ne nézz, se fő ne nézz! Mer ha fővegyük, az is baj, ha nem vegyük, az is baj!

Leszálltak, fővették: hát egy szép aranyhajsza vót.

Akkó megin möntek, megin möntek, megin szót a lovának:

– Hallod, édös lovam, ojan szép kácsatoll van lent a földön!

Azt mondja:

– Mondtam: se le ne nézz, se fő ne nézz! De majd most mindegy! – Fővették a kácsatollat is.

Hát tanátak egy patkót. Azt mondja:

– Hallod, édös lovam, ojan szép aranypatkó van itten, vögyük fő! Úgyis – azt mondja – teneked mán akartam szép patkót vönni.

Hát fővötték a patkót is, akkor aztán möntek, möntek. Ennek vót a tarisznyájába egy aranyhajszás, egy aranykácsatoll és egy aranypatkó.

Hát mikó odaértek egy úthó, akkor az Encelka azt mondta a testvérjeinek, hogy ha mán így van, hogy nem birtak mögnősülni, a vén boszorkány evágta a nyakukat a lányainak – ez az egy asszony vót, akinek tizenkét lánya vót –, mönjön, ki merre tud!

El is möntek. Ű pedig ement a nagy hasú basáhó, szógáni.

Befogadták szógáni, de Ű azt mondta, a lova mögmondta, űtet is a basa fogadja be! A lovat is, mög űtet is!

No, be is fogadták. Külön istállót is kapott a legény a lovának. És ő mindég pucóta a lovát; a lova ojan szép fényes vót. A többi bérös kileste, és csudákoztak, ugyan mé ijen fényes ennek a lova, meg mé ijen fényesség van az istállóba? Akkó eccő rágyüttek, hogy mié. Akkó mögmondták a basának, hogy mi a baj itten.

Akkó a basa hívatta az Encelkát, és azt mondta az Encelkának:

– Ha e nem hozod azt a lányt nekem, akinek ez a hajszás hiányzik a hajábú, vége az életödnek!

Hát búsul a legény, búsul, ríl, minden. Kimén, bemén, ráborul a lovára, ríl, ríl. A ló mán nem áhatta. Azt kérdezte tüle, hogy:

– Mi bajod van, édös gazdám?

Azt mondta:

– Az a bajom, azt mondta a nagy hasú pasa, ha e nem hozom neki azt a lányt, akinek ez a hajszás a hajábú hiányzik, akkor vége az életömnek!

– Nem baj, édös gazdám – azt mondja. – Tödd a tarisznyába a kefét, vakarót, oszt elindulunk!

No, el is möntek. Möntek egy darabon, möntek. Eccő azt mondja a ló:

– Tudod-e, édös gazdám, hova mögyünk?

Azt mondja:

– Nem tudom.

Azt mondja:

– Oda mögyünk – azt mondja –, ahol a tizenkét lányt a boszorkányasszony epusztította. Hanem – azt mondja – te fölötöző egy öreg koldúsnak, én meg – azt mondja – egy görbe bot leszök. Hónod alá csapsz, oszt visző, és bekéredzkesz az öregasszonynak, hogy te bent ojan szobainas forma lesző, mert most mán nincs neki senkije se. És – azt mondja – éjfélkor, tizenkettőkor bemész a szobába, abba a szobába, amelikbe van a böcső. Még abba van a lány, kicsike. És – azt mondja – éjfélkor, tizenkettőkor hajulj bele a bölcsőbe, és a lány a nyakadba kapaszkodik. Te pedig gyere ki a szobából, vágd földhő a hónod alatt a bunkósbotot! Majd én ló löszök. Akkor csak ugorj a hátamra, a többive ne törődj!

Így is vót. Együtt a tizenkét óra, a boszorkány is aludt, rá se gondót. És akkor a legény bemönt a szobába. Bemönt a legény a szobába, behajút a böcsőbe, a lány [a] nyakába kapaszkodott. A legén kiment, földhő vágta a bunkósbotot. A bunkósbotbú lött az ű paripája. Ráút, ekezdött nyargalni.

De éjszaka tizenkét órakor mindig a boszorkány főket, mögnézte, hogy a kislánya hogy van. Mert a tizenegyet epusztította, ezt a tizenkettédiket nagyon vigyázta, nagyon szerette, hogy nehogy evve valami baj történjen! És mikő möglátta, hogy nincs a lány, ráugrott a pizska-

fára, kezibe vette a pepite* söprűt, has alá vágott a pizskafának: utána, a legény után! Nagyon sietött.

Eccő azt mondja a ló:

– Hallod, édös gazdám, nagyon ég a jobb farom.
Nézzé hátra!

Hátranézött.

– Jaj – azt mondja –, itt gyün utánunk – azt mondja – egy fekete felhő, mindjárt utolér bennünket!

Azt mondja:

– Nem baj. Dobd e csak a vakarót!

No, a vakarót edobta. A vakaróbú ojan víz lött, hogy mire az öregasszony átmönt, ezek jó ehaladtak.

Mentek, mentek, vagy a boszorkány csak kísérte a legént. Eccő megin főszól neki:

– Édös gazdám, nagyon ég a bal farom – azt mondja – , nézzé hátra megin!

Azt mondja:

– Itt gyün a fekete felhő megin!

Azt mondja:

– Dobd el a kefét megin!

Akkor a legény edobta a kefét. Abbú ojan sűrű erdő lött, hogy mire a boszorkány azon köröszkülért vóna, az erdőn, akkorára a legén kiért a határbú. Akkor utána-kiáltott:

– Megállj, kutya Encelka! Majd kezemre kerűsz te még!

Azt mondja:

– Vagy kerűlök többet, vagy se.

No, akkor oszt nyugodtabban möntek. Mikó odaértek

* valószínűleg a *pepita* (= apró, kockás kelme) és a *pemet* (elő) = (ronggyal bekötött pizskafa vagy seprőnyél, mellyel a hamut takarítják ki a kemencéből) összevonásából keletkezett, eltorzított szó

a nagy hasú basáhó, mögörút a nagy hasú basa. No, azt mondta:

– Édös szívem, szép szerelmem, mos má mönjünk esküdni!

– Ó – azt mondja a lány –, ohó, vén kutya! Nem lehet még! – Azt mondja: – Majd ha möglösz az a toll, akinek – azt mondja – az Encelka, möglösz az a kácsa, akinek, ameliknek a tollábú az Encelkáná van, akkor mönjünk.

No, akkor hívati a nagy hasú basa Encelkát: ha el nem hozí azt a kácsát, ameliknek a tollábú van a toll, ami az istállójában van, vége az életinek!

Akkor kimén Encelka az istállóba. Megin ráborút a lovára, de nagyon rít. Akkor a ló nem áhatta mög, mögkérdözte:

– Mér sírsz, édös gazdám?

Encelka erre azt felete:

– A basa követeli azt a kácsát, ameliknek a tollábú való van itt nálam.

– Ó – azt mondja –, nem baj. Tödd a vakarót mög a kefét a tarisznyába, oszt mögyünk!

No, így is történt. Möntek, möntek megint. Eccó mögáll a ló:

– Tudod-e, édös gazdám, hova mögyünk?

Azt mondja:

– Nem tudom.

– Odamögyünk, ahonnan ehoztad a lányt. Annak az asszonynak van a kertjibe egy nagy fa, és a nagy fa tetejibe van egy fészök, és a fészökbe van egy kácsa: aranykácsa; és ez a kácsa mindig éjszaka tizenkét órakor szokott mögjelenni: hazagyün a fészökre. És mostan te bemész az

öregasszonyhó, azt mondd neki, hogy te szógálatot kereső. És szöllőbudár* lesző, öreg embör lösző. És az öregasszony evállal, mer nincs a házná senki, és ad neköd szobát, ágyat, mindönt, hogy benn feküdj az épületbe. De te ne vállaljá semmit, hogy te még nem feküdtél ágyon, nem feküdtél épületbe. Te mindig szöllőbudár vótá, te szöllőbe szoktá aludni, neked jó lösz ott kint, a fa alatt, ott a kertbe; és ne egyezzel bele semmibe! – Azt mondja – Én majd megin eváltódzok egy bunkósbottá. Te mög pedig öreg szöllőbudárnak. Este lefeksző a fa alá. Éjszaka tizenkét órakor szokott a kácsa hazagyünni. Mos, mikor a kácsa mögjelönik, ojan világosság van, még fényes nappal sincs világosabb. Hanem – azt mondja –, te másszál föl a fára előbb, és mikó a kácsa belerepül a fészökbe, te csak mindjárt markód e, tödd a tarisznyába! Ugorj le a fárul, én mán ott állok, ülj a tetejembe! A többive ne törődj!

No, így is járt. Gyütt a kácsa, és ojan világosság vót, mintha mindenütt tűz égett vóna. A legény szépen belemarkót a kácsába, mögfogta, a tarisznyába tötte; leugrott a fárú, ráugrott a lovára.

De a boszorkányasszony igencsak, mikó a kácsa gyün haza, kinéz, a világosságot mögfigyeli. A kácsa hazagyün, van világosság – a kácsa nem gyün haza, nincs világosság... No, elvitte a legény a kácsát, nem lött világosság. Az öregasszony mög gondóta: biztos ez az Encelka járt itt, evitte a kácsát! Megincsak ráugrott a szénvonóra, kezibe vette a pepite söprűt, a hasa alá vágott a szénvonyónak, utána!

Kergette sokáig. Egyszer azt mondja a ló:

* szőlőcsősz, szőlőpásztor

– Édös gazdám, nézz má hátra! Nagyon ég a jobb farom! Visszanézött:

– Jaj, itt gyün a boszorkán, mindjá vége az életömnek!
Azt mondja:

– Dobd el a vakarót!

A vakarót edobta, abbú egy szélös víz lött. Mire az öregasszony átért, ezek jó ehaladtak. De azé csak utóérte őket. Akkó a ló megin mondta:

– Édös gazdám, nézzé hátra! Nagyon ég a bal farom!
Visszanézött, azt mondja:

– Megin itt van utánunk a vén boszorka!

Azt mondja:

– Dobd e a kefét!

A kefébű ojan sűrű erdő lött, hogy azon mire a boszorka átjutott, akkorára ezök kiértek.

No, mikor bevitte a nagy hasú basához a kácsát, azt monta a nagy hasú basa:

– No, most mán, édös szívem, szép szerelmem, itt a kácsa, möhetünk esküdni!

– Ó, vén kutya, addig nem, míg el nem hozí azt a csődört, aminek a lábárú hiányzik az aranypatkó!

Hát hívati megint Encelkát a nagy hasú basa, hogy hát az aranycsődört hozza el! De hát azt se tudja a legény, hol van ez az aranycsődör.

Kimén, ráborul a lovára. Ríl, ríl. Lova mán nem áhati, kérdezi a gazdáját:

– Mi bajod van, édös gazdám?

Azt mondja:

– Az a bajom, a basa követeli azt a csődört, akinek ez az aranypatkó hiányzik a lábárú!

Azt mondja:

– Semmi! Mondjad a pasának, adjon neköd egy szeke-
ret, adjon neköd egy bivalbűrt, adjon neked egy ásó,
kapát! És elindulunk.

Egy rossz kocsiva elindultunk. Hát az óperáciás tenger
partjára möntek. Azt mondta neki a ló:

– No, édös gazdám, ássá itt egy gödört, de jó méjet,
hogy beleférjek! Te meg – azt mondja – eredj föl ennek
a fának a tetejibe! És – azt mondja – majd én belebújok
a bivalbűrbe, belemegyek a gödörbe, és majd enyerítem
magam. Az aranyménes tunnan legel az óperáciás ten-
gerön, és – azt mondja – az aranycsödör majd átgyn
a vízen; szétnéz, de nem lát semmit, mer én benne löszök
a gödörbe, a bivajbűrbe. Akkor visszamén. És háromszó
enyerítöm magam, és mind a háromszó átgyn az arany-
csödör. És – azt mondja – mikó harmadszor átgyn,
akkor én kiugrok a bivalbűrbű, és akkor összeveszünk.
És – azt mondja – veszekszünk. És ha látod, hogy kík
láng boríti a pirosat, akkor dűlj a kardba! Ha látod, hogy
a piros láng boríti a kíket, akkor ugorj a hátamra! A töb-
bive ne törődj!

Hát így is történt. Mógásta a legíny a gödröt, a ló
belebújt a bivalbűrbe, belement az izébe [a gödörbe].
Akkor a ló kigyütt a partra, enyerítette magát. Akkó
visszabújt a gödörbe.

Az aranycsödör átgyn a tengerön, szétnézött, nem
látott semmit, visszamönt. Úgy, hogy háromszor át-
csalta az Encelkának a lova az aranycsödört. Ez alatt az
idő alatt az aranycsödör kifáradt. És akkor, mikó har-
madszor átcsalta, akkó kiugrott, oszt ekezdték veszeködni.
Veszeködték. No, eccör láti, hogy a kík láng boríti a pi-
rosat, mer az ű lova kík lángot okádott, az aranycsödör
pirosat. És a kík láng egy kicsit erősebb vót, mind a piros.

Akkó ráút. Ekezdött hazafele mönni. Akkor az aranycsődör utána.

Akkor átgýüttek az aranykancák, utána a csikók, az egész ménös, mind átgýütt. De mán odahaza el vót készítve egy akol. És akkor, mikor odaértek, Encelkának a lova bemönt az akolba, az egész, összes ménös mind bemönt utána.

No, mikó mögvót a ménös odahaza, akkor azt mondta a nagy hasú pasa az aranyhajú lánynak:

– No, édös szívem, szép szerelmem, itt az aranyménös, mos mán möhetünk eskünni!

– Ó – azt mondja az aranyhajú lány –, nem úgy van ám, vén kutya! Maj ha mög lösz fejve az az aranyménös, akkor!

Megint, megint sírt az Encelka, hogy ki feji mög ezt az aranyménöst, mikó mindögyiknek a szájábú tűz, láng okád ki.

Kimén akkor, mondta neki [a lova]:

– Mondd mög a nagy hasú pasának: te mögfejöd őket, csak engedjön engöm is közibük!

Oszt akkó közójük engedte, akkó mögszilídütek mind. Encelka úgy fejte mög őket, mintha nem is lött vóna lábuk: még a lábukat se mozdították mög.

No, mikó mög löttek fejve, akkor azt mondta a nagy hasú basa:

– No, édös szívem, szép szerelmem, mos mán megyünk esküdni!

Azt mondja:

– Nem még, vén kutya! Majd ha megfürdik az Encelka abba a tejbe, amit kifejt.

Hát hogy fürdjön mög? Forrt, mint a víz! Akkor mö-

gint a lovának panaszkodott, hogy megin mit követel a basa.

Akkor azt mondta a lova az Encelkának:

– Mondd mög a basának: te mögfürdesz, de engedje, hogy engem odakössenek a kád mellé!

No, oda is kötötték az Encelkának a lovát a kád mellé. Mit csinát? Szíta ki a melegöt az órán, és eresztötte bele a hidegöt, úgy, hogy Encelka, mikó ű mögfürdött, akkorára a tej hideg vót. Akkor beleugrott, oszt mögfürdött, és még hétszörte szöbb lött, mint azelőtt.

Akkor, mikor kigyütt, a nagy hasú basa möglátta, hogy ez az Encelka mögfürdött a tejbe [és] hétszerte szöbb lött, azt mondta, hogy ű is mögfürdik; de az Encelka lova legyen akkor is odakötve!

Akkor az Encelka lova kihúzta az órán a hidegöt, oszt visszaeresztötte a melegöt. Akkor osztán a nagy hasú basa beleugrott a tejbe, mindjárt töpörtöé sűt.

Akkor kigyütt az aranyhajú lán, és átölelte Encelkát, és azt mondta:

– No, édös szívem, szép szerelmem, én a tied, te az enyém! Sokat szenvedtél értem, de mos mán az ásó, kapa, nagyharang választ e egymástú!

10/A. ORRFÜL
(AZ ORRFÜLRŐL)

Hetedhét ország szélén vót egy erdő, ott lakott egy szö-
gény embör, kinek három lánya vót. Abbul kereste a ke-
nyerit, és nevegette a lányokat. Nem vót felesége.

Egyszer odaállított hozzá egy fekete embör:

– Együttem, favágó, megkérni a legidősebb lányodat.

Nem akarta az öreg hozzáadni, mert ojan csúnya feke-
te vót. De mégis csak annyira kérte, hogy csak odaadta
a lányát.

Vitte. Egy kúthó értek. Ojan szomjús vót a lány, és
azt mondta:

– Engedj le, hogy egy kis vizet igyak!

– Én téged leengedlek, hogy vizet igyál, de a galam-
boknak nehogy adjál!

Úgy is történt. A fehér galamboknak nem adott vizet.

– Messze van a hazád?

– Igen, messze van még. Ott, ahun a csutkaparazsat
a fekete városba égetik, oda viszlek.

Egy kicsit megijedt a lány, de mégis bátor vót. Haza-
értek.

– No, itt lakunk. Te, feleségül veszlek, de csak ojan
föltétellel, ha ezt az orrfület elrágod!

Ojan sokáig rágta, hogy már belefájdult a foga. Eccő
úgy gondóta: – beledobom a parázsba, majd csak elég.

Hazagyütt az ördög. Azt mondta:

– Elrágta a fület?

- Igen, elrágtam.
- Hol vagy, orrfül?
- Itt vagyok, a csutkaparazsak közt.

Bedobta a csutkaparazsak közé a lányt. Csak a lelke maradt mög. Már egy szobába annyi lélok vót, hogy alig fért.

Emönt a másik lányé.

– Jó napot, jó napot, favágó apám! Eküdütt a lánya, hogy gyűjön e a középső testvérje látogatóba!

– No, emöhet.

Mönnek, möndögélnek, odaérnek egy gyimeskúthó*. Fehér galambok szálldogáltak; szomjúsok [voltak].

– Álljon mög, sógor, hogy leszálljak, igyak itt vizet, ebbül a gyimeskútbul!

– Leengedlek, ihatsz. De azoknak a fehér galamboknak ne adj vizet!

Úgy is tött. Ivott, visszaeresztötte a vödröt.

– Sógor, messze laknak?

– Eléggé messze bizony, ott, ahol a fekete városba csutkaparazsak égnek.

Megijedt a lány: ez az ördög! Épp oj fekete! No, de türelmesen odaértek. Mikor odaértek:

– Nesze, ez az orrfül. Ha ezt nem öszöd mög, nem rágod el, akkor teneked is ott lesz a hejed, ahun a nénéd van! A csutkaparazsak közt égött el.

Úgy is történt. Emönt az ördög. Nem biri elrágni. Eccő meggondóta magába: a patka tüvibe ásott egy lukat, beletötte az orrfület.

Hazagyün az ördög, azt kérdezte:

– Mögötted?

* gémeskúthoz

– Igen, mögöttem.

De evve nem vót mögelégedve az ördög:

– Hol vagy, orrfül?

– Patka tüvibe vagyok temetve.

Megfogta, bedobta, a parázs közé dobta. Ez is úgy elégött, mint a nénje.

Azután az ördög megin egyet gondót magába, emén a harmadiké.

– Jó napot, favágó apám! Eküdütt a két testvér a harmadiké, jöjjön el vendégségbe! Jó mén a soruk.

Úgy is vót. A lány összeszedte magát. Egy darabig együtt, és egyszer azt mondja:

– Sógor, álljon mög! Én visszaszaladok. Otthon felejtöttem a babámat, ehozom.

És visszaszaladt. De mit hozott e? A kismacskát a geb-libe* tötte; és mönnek.

Odaértek a gémeskúthon; azt mondta a lány:

– Sógor, álljon mög! Ojan szomjús vagyok, hogy nem tudok hazáig eljutni!

– Én megállok. Látod azt a fehér galambokat? Ne adj nekik vizet!

De ő, amikó leszállt, oj szomjúsok vótak a galambok, amint fölhúzta a vizet, azoknak engedte, hogy legelőbb igyanak, aztán ivott ű. Mer az ördög tudta, ki vót a két galamb: a két testvér vót, a lelkük vót.

Hazamöntek. Megkérdezte még az úton, mielőtt hazaértek:

– Messze lakik, sógor?

– Messze bizony! Már több mint fele útján vagyunk. Fekete városba csutkaparazsak égnek, ott lakunk.

* kebelébe

De türelmesen odaértek. A kiscica csak muzsikál neki.
Mikor odaértek, azt mondta:

– Jó van, most itthon vagyunk. Itt van ez az orrfül.
Ha ezt nem eszed mög, téged a csutkaparazsak közé
doblak, mint a két nénédet!

Akkor ú rágta. Annyira rágta, hogy mán nem is tudta,
mit is csináljon.

Egyszer a kiscica elkezdött nyávogni.

– Édes kis cicám, talán neked jobb fogad van, rágd el!
A kismacska elkezdte rágogatni, meg is ette.

Hazagyün az ördög, kérdi:

– Megetted?

Nem szól semmit.

– Hol vagy orrfül?

– Jó meleg gyomorba.

– Megetted, most feleségül veszek. Ideadok neked
tizenegy kulcsot; tizenkét szoba van. Feleségem lesző.

De ő annyira szerette vóna tudni, mi van a tizenkette-
dik szobába. És akkor pedig próbágatta, míg kinyitotta
a tizenkettedik szobát. Annyi sok lélok vót benne, hogy
könyörögtek:

– Eressz ki apád lelkéé, a lelködé!

Ő bizony nagyon megsajnáta. Kinyitotta, hogy men-
jenek szögények mind!

De ő nagyon megijedt, hogy ha az ördög hazagyün,
mi fog történni? Akkor ő ement a koporsóshó, és azt
mondta:

– Adjon neköm egy fakoporsót, azt tegye bele egy
érckoporsóba!

És ő ezt megvette, és belefeküdt és a patakba tette.

A kirájnak vótak halászhajók. De egyik halász oj szép halat

fogott, a másik halász soha semmit sem fogott. Egyszer a halász hálójába belekerült a csudaszép érckoporsó. Kihalászták és egy nagyon szép nő vót benne.

Főmén a kirájhó:

– Kiráj uram, őfölsége! Gyűjön ki, ha mondom!

A kiráj bosszús vót:

– Menj ki innen, ne haragíts!

– Kiráj uram, őfölsége! Gyűjön ki, ha mondom!

Harmadszor is mögkeríte a kirájt. Akkor a kiráj kiment.

Mikor a kiráj kiment, akkor látta, hogy egy nagyon szép lány van benne, kinek gyöngy hullott a szemibű; amikor ment, arany hullott a sarkábú; amikor nevetett, rózsa nyílt a szájábú. A kiráj azt mondta:

– Feleségül veszek.

– Nem tudsz feleségül venni, mert az ördög elül me-nekszek, mert két testvéremet megégetött, és én nagyon sok lelköt kiszabadítottam.

– Ne félj tüle, majd én elrendezem!

Igen, a fojón csináltatott egy hídat. De ojan hídat csináltatott, amikor az ördög rálépött, biz az leszakadt: a fojóba esett, és ott fulladt mög.

Így ám a kiráj hét vármegyét összehívott, nagy lakodalmat csináltatott.

De vót a kirájnak egy vén ördögös szakácsnéja, annak is vót egy lánya. És az mindig szerette vóna, ha a kiráj azt vette vóna feleségül.

De megtörtént a lakodalom. Az ördögös asszony a lányáva odaült a kirájné hintójába. Mikor gyűttek az esküvőrű, lecsata. Azt mondta:

– Gyere le az erdőbe pisáni!

Bevezette, levetkőztette. Az ő lányát fölötöztette a ki-

rájné ruhájába. És azután ennek kivette mind a két szemét, etette. És az erdőbe hagyta [a királynét]. Hazamentek.

Biz a kiráj nagyon szomorú vót, mert nem ojan vót a kirájné, amijennek kivették a koporsóbú.

A kanász hajtotta kint a disznókat, ráakadt a kirájnéra, kinek nem vót keze, kinek nem vót egyik szeme sem. Ement az ördögös vénasszonyhó. Azt mondta a kanász:

– Van-e egy szeme? Nem baj, ha birkaszem is, mert két kan összeverekedett, és nem kivette egyik a másiknak a szemit! Ha ezt a kiráj megtudja, úgysis szomorú, vége az életömnek!

[A kanász megkapta a szemet, átadta a királynénak.]

– No, nesze, egy szem. Tedd csak be! Nem baj, akár-mijen szem.

Mikor betette a szemet, mögmosta, úgy hullott a gyöngyszem a szemibű. Bement vissza [a kanász].

– Ó, ó, de nagy bajba gyüttem! A macska evitte. Vol-na még egy szeme?

– Hisz van még egy, de nagyon vigyázz rá!

– Ó, vigyázok.

Azt is megmosogatta. Akkor látta, hogy az igazi kirájné: ekezdett sírni, gyöngyszemek hullottak a szemibű, szájábú rózsa nyótt, sarkábú arany szóródott.

Bement a kirájhó:

– Kiráj uram, őfelsége! Jöjjön ki, ojan szép rózsa kinyílt a bokorba!

– Eredj ki, ne bánts engem, van elég bajom!

– Nono, kiráj uram! Jöjjön ki, majd lát valamit! Addig erőszakoskodott, míg a kiráj ki nem ment.

– Nézzen ide, kiráj uram! Nem ez a maga felesége?

Elkezdett nevetni, azután ríni: rózsák nyíltak, gyöngyök hulltak, ment, az arany szóródott a sarkábú.

Aztán fővitte a kastéjba. És az öreg ördögös asszonyt négyfelé vágatta, és a város négy sarkába kiszögeztette.

29/A. A CIGÁNYÜGYVÉD

Egy ember utazott, azt bement a vendéglőbe. Evett tojást, nem bírta kifizetni. Asz monta, hogy:

– Majd ha gyűjök visszafele, kifizetem.

De az nagyon soká gyütt vissza. Amikor ki akarta fizetni, akkor főszámóták neki, hogy azbul már mennyi csirke lett vóna, hogy az má mennyit tojt vóna, azt má így odáig, hogy micsoda szaporulat, azt kell neki fizetni. Hát ez meg akkor aztán se bírta kifizetni.

No, majd akkor kiment a vendéglőből, leüt egy padra, ott szomorkodott.

Arra mén egy cigány, mondja neki, hogy hát:

– Há miér szomorkodik?

Asz mondja, hogy:

– Eredj a dógodra, úgyse tudsz rajta segíteni!

– Hát, de mégis, mesélje el! Hátha tudok rajta.

Szabadkozik, de ez meg csak kéri, hogy mesélje. Hát az elmeséli, hogy hogy járt, hogy mikor, mikor nem, megette a tojást, aztá most mit követőnek.

– Aj, dehogynem tudok ezen segíteni! – aszondja. – Tudok én. Csak pörülje be! Én ügyvéd vagyok.

Hát úgy is vót, bepörötte. Hát akkor, ha pörre mentek, aztán hívatik az ügyvédet – az ügyvéd nem gyün. Akkor várnak, várnak, nem gyün. Hát aztá nagy sokára csak együtt az ügyvéd. Hát azt akkor mondják, hogy miér

késett ennyire? Most ennyiüket váratott, most ottan majd
megin rászámónak!

– Hunnadj számónának rá – aszondja – az urak?
Mikor én azér késtem – aszondja –, hogy főztem kölest,
azt el akarom vetni.

Erre aszondják:

– Ó, te bolond cigány! Hát megfőzöd a kölest, aztá
veted el?

– Hó, hát az okos urak, most ítékeztek a főtt tojásrul!
Hát most ítékeztek, hogy a főtt tojásbul hány csirke ket!
Hát akkor az én kölesem is kikel!

Azt akkor evesztették a pört.

33/A. (HOGY LOPTA EL A JUHÁSZTÓL
KÉT EMBER A SZAMARÁT?)

Möntek, az egyik koma azt mondja a másiknak:

– Elopom ezt a szamarat.

– Hogyan birnád elopni ezt a szamarat? – Jó kinevette.

– Ne törődj vele, csak gyere mellettem! Mikor én a szamárnak kivöszöm a kötőfikat a fejbül, tedd a te fejedbe, és csak ballagj az embör után!

Úgy is vót. Kivötte lassan a szamár fejbü a kötőféköt, és az embör a saját fejibe tötte. És ballagnak. Ahogy ballagnak, hátranéz a számárra.

– Hát te, hunnan gyütté ide?

– Hunnan gyüttem? Az anyám elátkozott, hogy húsz év múlva váljak emböré. Elátkozott szamár vagyok.

Emönt az embör haza. Ez a két koma mög, evezették a szamarat a vásárra.

De emönt az embör is a vásárra. Möglátta a szamarat, a nagy fülüt; odamén hozzá. Megnézi a fülit, mögismeri. Belekiált a fülibe:

– Ugye, nem te vótá az én szamaram? Elátkozott anyád megén? Nem vöszlek mög!

Így az embör[ök], kiknek maradt a szamár, nem birtá[k] eladni.

Eddig van.

52. JANC SI ÉS JULISKA

Vót egy embör, vót neki két családja: egy lánya, mög egy fia. A lányt hitták: Juliska, a gyerököt hitták: Jancsika. A szomszédba özvegyasszony lakott.

Mondja az embör, könyeret sütött:

- Eredj e, kérd e a sütőlapátot!
- Eküdütt édesapám a sütőlapaté.

Azt mondja [az asszony]:

– Mondd mög apádnak, vögyön e engöm, akkó lösz neki sütőlapátja!

Hazamén:

– Édüsapám, azt mondta a szomszédasszony: vegye e feleségü, akkó lösz sütőlapát.

Másnap megin eküdi az embör a szomszédba a lányt. Megin azt mondja:

– Vegyön e engöm, akkó lösz neki szakajtója!

Harmadnap megin eküdi Juliskát az asszonyhó.

– Mondd mög édüsapádnak ha evösz, mindöne lösz!

No, az embör evötte. Evötte. Este beszélgetnek. Az asszony kényszerítötte az embört: vigye ki űket! Nem szerette, hogy van család. Vigye ki az erdübe!

Az embör sajnáta űket. Másnap rögge korán főket, azt mondja:

– Keljetök fő, gyerökeim! Kiviszlek bennetöket az erdübe gallyat szödni. Majd estére gyüvök értetök.

No, de a Juliska teletötte a zsebjit fűrészpörrel. Mönnek.

Ahogy mönnek, ű szórja. Mikó kiérnek, ott hagyí az embör. Este nem mönt az embör értük. [A gyerekek a fű-részpor nyomán visszataláltak.]

Beszégetnek, az embör azt mondja:

– Látod, látod! Itthun vóna Juliska mög Jancsika, mögönnék ezt a tányér levest.

– Édösapánk, itthun vagyunk!

– Gyertök be!

Bemöntenek, mögötték. De megin hallgatik Jancsi és Juliska, hogy az asszony megin mondja az öregnek:

– Vidd a gyerököket! Nem tűröm a gyerököket, vidd a határba!

Másnap megin:

– KeljeteK fő, fiaim! Eviszlek bennetöket.

Hát mit tött a zsebébe? Tött ojan kis apró kavicsokat, küveket. Mönnek, de szórik; Juliska mindönnüt szóri. Mönnek, möndögélnék, de ugyan messzire bemöntenek az erdőbe.

– No, fiaim, csak lögyetök itten, majd estére gyüvök értetök.

De sütét van, de nem gyün, de nem gyün. Mögtanáták azt a kis kavicsos utat, visszaballagtak. Mikó hazaértek, hallik, azt mondja az embör!

– Látod, hé! Mögmaradt a tányér leves. Mögönnék Jancsika, Juliska.

Azt mondja neki:

– Itthun vagyunk, édösapánk!

– Ha mán itthun vagytok, gyertök be!

De másnap az asszony nagyon veszeködött. Harmadszor azt mondta:

– Takarítsd e a gyerököket a háztú!

Hát Juliskának nem vót ideje, mit szödött a zsebébe?

Búzát! Szórogattaa búzát, szórogatta. Ahogy szórogatta, a madarak persze összeszödték a búzát. Hát este keresgetik a búzanyomokat, nem tanálik.

No, mönnek-möndögélnek. De mönnek, de möndögélnek, de möndögélnek. Mikó möntek, nem tanátaak haza.

De este is mondja az embör:

– Látod, látod! Itthun vóna Jancsika, mög Juliska!

De nem tanálik az utat. Azt mondja neki Juliska:

– Jancsikám, eredj fő annak a fának a tetejibe, nézz valahol világosságot!

De mán annyira möntek, de möndögéltek, möndögélnek; de ojan messzire van a világosság. Nagyon szomjú-sok. Szól egy nyom... Jancsika azt mondja:

– Nagyon szomjas vagyok, iszok.

Szól [a nyom]:

– Aki az én vizembű iszik, az farkassá változik!

Juliska nagyon könyörgött:

– Ne igyál, édös kis testvéröm, mer farkas lesző, oszt mögösző!

Mönnek, mönnek, möndögélnek. Megin nyomra tanálnak. Jancsika azt mondja:

– Nagyon szomjú-s vagyok, iszok.

– Ne igyá, édös kis testvéröm, mer oroslán lösz belőled!

Megin nyomra tanálnak.

– Édös kis testvéröm, ne igyá!

Eccő szót a nyom:

– Aki az én nyomombú iszik, őzike lösz belőle.

De Jancsika nem szót semmit, hanem leborút, oszt

ivott a nyombú. Hát mikó Juliska hátranézött, látta, hogy egy kis őzike ballag utána. Levőtte az övit, a nyakába kötötte, vezetgette.

Mönnek, mönnek, möndögélnek; de nagyon szomjú-sok, nagyon éhösök vótak. Hát betértek egy kiráji palotába. De mán ojan rongyosak vótak, nem vót rajtuk gúnya.

Beváncorogtak a kiráji udvarba, bementek a szalmajukba. Vót ott egy nagy kopókutya, oszt az hozta nekik az önnivalót.

De Juliska nagyon szép vót. Ojan szép vót!... Eccó a kiráj kimönt, mer ojan rossz* a kopókutya, de nem bír mönni. De az önnivalót mind odahordi.

Azt mondja a kiráj, odamén:

– Ki vagy itt? Élőlény vagy?

A kopó bevitte a kenyeret. A kiráj látta, hogy egy kéz nyúl ki. Azt mondja:

– Gyere ki, mer beléd lüvök!

– Nem merök kimönni, mer meztelen vagyok.

A kiráj levetötte a köpenyit, beadta. Mikó kigyün, nagyon szép nő vót. Hát kirájfi vót, evőtte feleségű.

Emeséte, hogy Jancsika [a] testvérje vót, hogy járt: Azé változott őzikevé, mer őzikenyombú ivott.

No, akkó születött neki egy kisgyeröke; a kirájjal mögesküdütt, lött egy családjuk. Vót egy szakácsnéja, annak is vót egy lánya. De nagyon szerette vóna, ha a kiráj az ű lányát szeretné.

Hát a kis őzike mindig ringatgatta a kisgyerököt.

Eccó Juliska, a kirájné, nézött ki az ablakon. Oszt ahogy nézött ki az ablakon, Juliskát [a szakácsné] bele-

* sovány

lükte a patakba; ott fojt e az ablak előtt. Az őzike mög
szaladgált a patak körü:

Édös kis testvéröm!
Gyere ki cethalnak gyomrábú,
Mert fenyik a nyakamnak a kést!

Az öreg szakácsné fölötöztette az új lányát kirájnénak.
Osztt akkó a kiráj kérdezte az őzikétű, miért kiabál?
Mer mindig kiabálta:

Juliska, Juliska,
Gyere ki cethalnak gyomrábú,
Mer fenyik nyakamnak a kést!

Kimerték a vizet, kivötték a cethalat, kivágták: Juliskát
kivötték. És akkó mögkérdezték, hogy ű-e az igazi
kirájné?

Akkor az álkirájnét négyfelé vágták, a falu négy sarká-
ba kiszögezték.

Így jár az, aki az urát mögcsali.

53. PALKÓ ÉS ENDRE

Vót egyszer, hetedhét országon is túnan, egy szegény asszony, akinek vót egy fia. De a gyerek mindig a porba játszott; játszogatott kint. És az Ur Jézus mög a Szent Pétör arra járt.

Eccő azt mondja a Szent Pétör:

– Micsoda szép gyerök! Hetedhét országon is túnan jártunk, de ijen szép gyerököt nem láttam.

Mikó elhaladtak tíz lépésre, hátranézett:

– Uram, bűnöm bocsásd mög! Egy gyerök vót, kettőt látok most!

Bemönt a két gyerök. Mikó bemöntek, már az anyjukat egyformán ölelték, egyformán csókolták. De nem vót választás: nem tudta az asszony kiválasztani, mejik a fia. De özvegyasszony vót, nagyon bántotta az asszonyt – az ura elesött a háborúba –, hogy most mit csináljon, mejik gyerököt higye? De egyformán szerették, de egyformán ruhába vótak. Hát az asszony enevetzte, hát lögyön most mind a kettő az ű fia: egyik Endre, másik Palkó!

Nyótek a gyerökök, nyótek a gyerökök. De nagyon szögények vótak, de ojan szögények vótak, hogy alig tudtak élni.

Egyszer azt mondja az egyik gyerök, az Endre:

– Tudod mit, testvér? Emenyünk országot-világot látni!

Bementek. Azt mondja az egyik:

– Édesanyám, süssön pogácsát, varrjon tarisznyát!
Emenyünk vándorolni.

Hát az asszony süttött pogácsát, varrt tarisznyát. Három-három zsíros pogácsát tölt a tarisznyába.

Hát mönnek, möndögélnék, de mönnek. Eccő odaérnek egy patakhó, ott pihennek. De vót egy kis erdő a patak szélibe. Az erdőbe szaladt egy nyúl, utánavágták a buzogányt; mögfogták a nyulat, mögnyúzták, kisütötték. Mögpihentek.

Másnap eváltak.

– Hát, tudod mit, testvér? Itt eválunk. Itt tanákozunk majd. Ha tiszta víz fojik ebbe a patakba, akkor – azt mondja – itt vársz: élök. Ha zavaros víz fojik, akkor beteg vagyok. Ha vér, akkor halott löszök, keress!

Elindultak. Palkó azt mondta az Endrének:

– Nézz, testvér, hátra!

– Jaj, istenem! Gyün két oroszlán utánunk.

– Törd szét a pogácsát, dobd e!

Etörte a pogácsát, ojan szilídek lettek, mint a kutyák: nyalták a kezüket.

Azt mondja:

– Nézz hátra, Endre testvér!

– Gyün utánunk két medve!

– Törd szét a pogácsát! Dobd e a másodikat!

Az is úgy nyalta a kezüket, ojan szilídek lettek.

– Itt gyün két farkas!

– Törd szét a harmadik pogácsát, dobd e!

Edobta a pogácsát. [A farkasok is megszelídültek.]

Akkor mentek. Odaértek egy keresztutcához: egyik balra fordult, másik jobbra. Hát a három állatot elosztot-

ták: egy farkas, egy medve, egy oroszlán, egyik a Palkóé, másik az Endréé.

Mönnenk, möndögélnek, beérnek egy városba. De a városba nagy gyász van. Ojan gyász van: a város feketéve van behúzva. Bemennek egy öregasszonyhó.

– Jó napot adjon isten, öreganyám!

– Adjon isten, fiam! Mi járatba vagy?

– Járok, kelök. Há mér van ez a gyász a városba?

– Mé van? Van egy sárkány a patakba, és oda ki köll mindön évben egy lányt vinni, mikor tizennyolc éves. Hát most nem vitték ki, mer a kirájkisasszonyon van a sor. Hát most gyászolik, máma viszik ki. De vizet nem birunk sehonnan se kapni.

Azt mondja a Palkó:

– Eredj, farkas, hozzál kanta vizet!

De az öregasszony nagyon sivalkodott:

– Jaj, ne hozzál vizet! Vége az életünknek!

– Ne törődj azzal, öreganyám!

Avval gyütt a farkas, hozta a kanta vizet.

Tizenkét órákó viszik ki a kirájkisasszonyt a tizenkétfejű sárkánynak. No, kimén oda. Kivitték a kirájkisasszonyt, kimén Palkó; ű is odamén a víz szélire. Odamén a kirájkisasszonyhó. Hát a kirájkisasszony lehúzi [a gyűrűt] az ujjáru, kettébe töri, odaadja Palkónak, hogyha mögvédi a sárkánytú. A kiráj mögajánlotta: ha lösznek vitézők, akkor a fele kirájságot, mög a kirájlányt neki adja feleségül.

No, gyün a sárkány ki. Hozzáfogott Palkó; veszekszenek, veszekszenek. De a cigány a fárú leste, mit csinálnak? Úgy, hogy veszekszenek.

Eccő azt mondja a sárkány neki:

– Gyerünk a szárazra párbajra! Hanem tudod mit – azt mondja; de Palkó csinát egy tüzet –, nesze ez a három

szőröm, eztet tödd rá a három állatodra, akkor párbajra mék veled.

De a Palkónak több esze vót. Rátötte a tűzre. Azt gondóta a sárkány, hogy az állatokra tötte rá.

Párbajoztak, párbajoztak, úgyhogy [Palkó legyözte a sárkányt,] megnyerte a kirájkisasszonyt. Hát, ugye, nagyon kifáradt; a kirájkisasszonynak belefeküdt az ölibe.

Gyün le a cigány a fárul. A cigány mögfenyítette a [királykisasszonyt] nagy kesse, hogy ne merjen szóni! Hát a kirájkisasszony nem mert szóni. Legyütt, és akkó a Palkót összedarabóta, oszt betötte egy teknyőbe, oszt főtötték a fára.

De az állatok is: a farkas is, a medve is, az oroszlán is, mikor fölbredtek, látik, hogy nincs a gazdájuk. Azt mondta az oroszlán:

– Eredj, medve meg farkas, forrasztófűé, mög élesztő-vízé!

Mönnek, tanákoznak egy kígyóva.

– Hun vótá, kígyó?

– Élesztővizet viszek, forrasztókövet viszek.

– Adjál, mer a gazdánk mög van halva!

– Dehogy adok. Hét kis családom van, lemén a nap, nem tudom őket föléesztetni.*

No, de a medve nem sokat törődött vele. Derekára lépött, oszt kivötte a szájábú. Odavitték, levették a fárul [Palkó maradványait]; mögkenték, összerakták. Hát még hétször szöbb vót, mint azelőtt a Palkó. Bemöntek a városba.

De nagy diadal vót! A cigány mán kilenc párnán út

* A néphit szerint a kígyó csak napnyugta után döglik meg.

a trónuson. A kirájkisasszony mög hétször szomorúbb vót, mint mikó evitték a sárkányhó.

Mennek megén az öregasszonyhó:

– Adjon isten, öreganyám!

– Adjon isten, fiam! Mi járatba vagy?

– Járunk, kelünk. Lássuk, mikó erre jártunk, tudja maga, mijen nagy gyász vót itt, ebben a városba.

– Ó – azt mondja –, van egy vitéz, aki legyőzte a sárkányt. De a kirájkisasszony hétszer szomorúbb, mint azelőtt vót.

– No – azt mondja neki a farkas –, édes gazdám, emék, mögnézöm azt a vitézt.

– Ne mőnj e, mert azt gondolik, lakodalmas kalácsra vagyunk éhösek!

De a farkas nem sokat törődött vele. Amikó a kiráj kiabált:

– Vitézők, gyün egy farkas! Gyün egy medve!

Kiabáltak ott a bárók, grófok, hercegök, hogy le köll lüni, de a kirájkisasszony sivalkodva szaladt le, hogy ne merjék bántani! Fővezette, csókógatta őket. Pakolt a garabojba önnivalót.

[A farkas visszatért. Palkó] Azt mondja az oroszlánnak:

– Láttad-e a vitézt?

– Nem láttam, édös gazdám. Emék, én mögnézöm.

– Hát ne menj el oda, azt gondolik, hogy lakodalmi kalácsra vagyunk éhezve. Tudjátok mit? Gyerünk e mindannyian, nézzük mög azt a vitézt!

Úgy is csináltak. [Meglátták őket, kiabáltak:]

– Gyün egy vitéz három állattal! Gyün egy vitéz egy farkassal, oroszlánnal, medvével!

Akkor a kirájkisasszony sivalkodott, mert a bárók,

grófok, hercegek fogták a puskát: lelűvik az állatokat. Azt gondóták, a sárkány hozzátartozója gyün.

No, a kirájkisasszony szaladt le, csókolta az állatokat, és azt mondta:

– Látod, atyám, ez vót a vitéz, nem a cigány!

Úgyhogy akkó a cigánynak levágták a fejit, oszt karóba húzták.

[Palkó] Meg is vót ottan egy darabig. Eccő nagyon szomorú lött. Az állatok is ott vótak velük, be vótak csukva; csak ha mönt vadászatra, akkor vitte ki. Nagyon szomorú vót. Kérdezi a kirájkisasszony a Palkót:

– Talán mögbántad, hogy mögmentettél a sárkánytú?

Azt mondja:

– Nem bántam mög, csak nem meröm a titkomat elárúni.

– Mondd mög, bármi van!

Hát emeséte neki, hogy neki van egy szögény anyja, és az anyjának csak egy fia vót. Mikó Szent Pétör mög az Úr Jézus a földön járt, ú kint játszott a porba. És akkó azt mondta a Szent Pétör, hogy ú ijen szép gyerököt még nem látott. Mikó hátranézött, [már] ketten vótak. Hát az űneki a testvérje. De mán ojan szögény az ű anyja, és mán öreg is! És ű meghagyta a testvérjinek egy patakná, hogy főkeresik egymást.

Azt mondja a kiráj:

– Eredj, ötözz fő! A legszöbb ruhádat vödd magadra! Vegyé magad mellé aranyt, gyémántot, arany hintóval! És eridj anyádhó, vidd e!

De ű azt mondta:

– Nem möhetök úgy. Én csak abba a vándorruhába möhetök vissza, amibe elindútam. És a három állatomat el kő vinni.

És akkor a kiráj adott neki elegendő aranyt, ezüstöt, oszt elindult.

Elindút, a patakhó ért. Ojan tiszta víz fojt a patakbú, mint az arany.

Mikor odaért a fáruł egy véndörgös* boszorkány le-szót. Tüzet csinát.

– Dur, dur, de fázok!

– Gyere le, ha fázol!

– Nem merök. Félök a három állatodtú! Nesze, ez a három hajszał, tödd rájuk, és akkor leszállok hozzád be-szégetni!

Ú mögfogta a három hajszálat, rátötte a három állatra.

Lemönt az öreg boszorkányasszony, fogta a békát, sü-tötte nyárson. Ú mög fogott egy nyulat, ú is sütögette.

– Eredj innen evve a csúnya férgekkel, sárkányasszony!

– Dehogy mék! Én öszöm a nyulat, te öszöd a kígyót, békát. Tudod-e, hogy én ki vagyok?

– Nem tudom.

– Én vagyok a sárkánynak az anyja, akit legyözté. A kirájlányt el akarta vinni. Az én fiam vót.

Ekezdett ú fütyülni, de bizony hiába, nem ment se az oroslán, se a farkas, se a medve segítségére; úgyhogy útet összedarabóta, oszt fölvitte egy fára egy aranyteknőbe. Ott vót az aranypáca mellette.

No, másnap tiszta piros vér fojik a patakba: a Palkó mög van halva.

Odaér az Endre.

– No, baj van! – Mög van a testvérje halva. Keresni kő. Azt mondja [saját állatainak]: a farkasnak, medvének,

* vén ördögös

oroszlának: – Mögpihenünk az éjszaka, azután majd emegyünk keresni a testvért.

Úgy is vót. Szaladt arra egy nyúl. Buzogányát odavágta; mögfogta, mögnyúzta. Nyárson kezdte sütni. Odamén az öreg boszorkányasszony, a sárkány anyja.

– Dur, dur, de fázok!

– Gyere le, ha fázol!

– Nem merök, félök az állataidtú.

– Ne félj, nem bántanak.

– Nesze ez a három hajszál, tödd rájuk; akkor lemögyök!

Úgy is vót. De mán neki több esze vót, érzött valamit. [A hajszálakat] Beledobta a tűzbe. Lement a sárkány anyja, elkezdött kígyót, békát sütögetni.

– Eridj innen evvel a csúnya férgekkel!

– Te öszöd mög a kígyót, békát, én mög a nyúlhúst.

– No, ebbű mán sömmi nem lösz!

Mögfogta, odavágta a fejihő. De bizony a sárkányasszony is neki. Elkezdött fütyülni az állatjainak.

Azt mondja [a boszorka]:

– Fütyülhetsz te annak! Már a Palkó testvéred is itt van.

– Hol van?

– Legyőzte a fiamat a kirájlányé. Az aranyteknyőbe a fa tetejin van.

Eccő, mikó harmadszor füttyentött, biz odaszaladtak az állatok: a farkas, az oroszlán, a medve.

– Édös gazdánk, mit parancsós?

– Sömmi ögyebet, mint háromszor labdázátok fő, egyet-egyet harapjatok bele!

– Eressz szabadon! Testvérödet idehozom.

– Eredj, medve! Jól tudsz mászni. Eredj fő a fára, hozd le!

Az aranypácáva mögkenyögették, összerakták. Még hét-ször szöbbs vót, mint azelőtt a kirájfí. Azután az aranypácáva ráütöttek a három állatra: fölébredt a medve is, a farkas is, az oroszlán is.

Akkor kérdözte:

– Édös gazdám, mit parancsós?

Azt mondta a Palkó:

– Mé ketöttetök fő?

– Hisz halott vótá. Paprikásnak vótá földarabóval

– No, nem parancsolunk mást sömmit se, csak azt parancsóljuk, hatszor dobjátok fő a sárkányasszonyt, egyet-egyet harapjatok bele, oszt hagyjátok ott!

Úgy is vót. Oszt fődobták, eccő-eccő haraptak belüle. És az öregasszony halott is vót.

Aztán ojan vándorruhába visszamönte az anyjukhó. Ojan öreg vót, hogy mán nem ismerte mög a fiait. Csak mikó meséték, hogy űk vótak a fiait, akkor tudta mög. Hagytak az öregasszonynak annyi pézt, hogy abbú élt.

– No, most neked is adok pézt. Ha akarsz, együhetsz velem a kiráji udvarba, ott fogsz élni. De én visszamék a feleségemhó, és élök boldogan.

Még most is élnek, ha mög nem haltak.

23

24

25
26

54. FALODA

Vót egy kirájné, de özvegyasszony vót: möghalt az ura kint a fronton.

A szomszédban mög vót egy kiráj; möghalt a felesége gyermekszülésbe: gyerököt szült az asszonykirájné. De soha mög nem nősült a kiráj a szomszéd országba, de levelezött a kirájnéval össze. És azt mondta a kirájnénak ez a szomszéd kiráj, hogyha a gyerökök ojanok lösznek, összeházasítik a kirájkiasszonyt mög a kirájfiút.

Úgy is vót. Nyőtek, nyőtek, de soha nem látták egymást, csak leveleztek. Egyszer ement az öreg kiráj a kirájnéhoz a másik országba, mikor a kirájlány tizenhat éves vót, betőtötte.

De még a kirájfi nem látta a kirájlányt. De a királykisasszonynak vót egy komornője*; de az éjjel-nappal vele vót: az őtöztette, az füsűte, az ment vele mindenfele, iskolába.

Mikó betöltötte a tizennyolcadik évét, akkó a kirájfi mögkérte, de csak levélbe. De az öreg kiráj mán látta ec-cő a kirájkisasszonyt. No, de emönnek. De a komornő ekísérte a másik országba lóháton.

A kirájkisasszonynak vót egy lova: Falodának híták. A kirájné bement, mikó kész vót a kirájkisasszony – nagyon szépen fölötöztették. De a komornő is nagyon

* *komorna*: szobalány, udvarhölgy

szépen fölötözött; a komornőnek is vót egy lova, mög a kirájkisasszonynak is.

A kirájnő beszaladt a szobába; mán mikó ültek a lovon, és mondta neki:

– Várj egy kicsit, hogy adjak valamit! – Evágta az ujját, három csöpp vért rácsöppentött, és a lánynak adta: – Tödd el, hogy senki ne lássa! De nagyon vigyázz rá, ez [erre] a három csöpp vérré, hogy életfogytiglan möglögyön!

Mönnek, mönnek, möndögélnek, odaérnek egy patakhó. Szól a kirájkisasszony:

– Komornóm, szállj le, adjál aranykehelybű egy kis patakvizet, mer nagyon szomjas vagyok!

Erre a komornő azt mondta:

– Tessék a nagyságos kisasszonynak leszállni, és igyék vizet!

Mikó leszállt, lehajult a tóba, fojóba, azt mondja a vércsöpp:

– Ó, kirájkisasszony, ha ezt édösanyád tudná, gyöngeszíve möghasadna.

Fölút a lóra. Odaérnek a másik patakhó.

– Komornóm, adjál vizet, mert ojan hőség van, hogy möghalok!

– Nem adok! Tessék a nagyságos kisasszonynak leszáni és igyon!

Megin belehajult a patakba, merített az aranyserlegjibe vizet, és mögszólalt a vércsöpp:

– Ó, kirájkisasszony, ha ezt édösanyád látná, gyöngeszíve mögszakadna!

Mielőtt fölút a lóra, azt mondja:

– Komornóm, szállj le a lórú, segíj bele a nyerögbe, mer nagyon fáradt vagyok!

– Nem segítelek. Szállj föl, ahogy akarsz!

Tovább mönnek. A harmadik fojóvízhő értek. Ez is csak egy kis patak vót.

- Komornóm, szállj le, adj aranyserlegembe vizet!
- Nem adok. Szálljon le a kisasszony maga!

Leszát, és mikó lehajút, a fehér vászon a három csöpp vérrel kiesött a geblibű* és evitte a folyóvíz.

- Komornóm, szállj le lovadrul, segíj a nyerögbel!
- Nem szállok. Te se szállj fő! Esküdj mög a szabad ég alatt, hogy nem árulod e a titkot! Cseréljük át a ruhát. Most te leszó a komornó, én leszök a kirájné.

És mit tősz a kirájkisasszony? Levetötte a ruháját, és a komornó ruhájába öltözött. Mert igen egyformák vótak: egyforma vastagok, mintha csak testvérök löttek vóna.

Azután fölút a komornó a kirájkisasszony lovára, a kirájkisasszony mög a komornó lovára. Azt mondta neki: ha beérkeznek a kiráji palotába, három lépéssel álljon mög utána!

Mikor beértek, biz nagyon várták. Mikor odaértek, nagyon fogadták; és azt mondta az öreg kiráj:

– Kirájné! – Az álkirálynénak [mondta], mer nem tudta, hogy nem az a igazi. – Te, mit csináljunk ezzel? Tovább komornód lesz, vagy visszaküldjük?

– Ne küldjük vissza, de nem is köll komornónek, hanem itt az udvarba majd főhasználjuk.

Azt mondja a kiráj:

– Sok libát tartunk. Itt van egy gyerök, Bélának hijják. Béla nem győzi a libát mögőrizni. Majd Béláva őrzik a libákat.

* kebeléből

De az álkirájnő nagyon izgult. Kimönt és észrevötte, hogy a ló tátos, a Faloda. Azt mondta a kirájfínak:

– Tudod, hogy mit álmodtam? Beteg vagyok. Ezt a lovat lüvesd agyon! Ennek a lónak a szívibű mög a májábú akarok önni.

De az igazi kirájlánybú libapásztorlány lött, Bélával legeltette a libákat. Eszaladt ű is a mészárosó, azt mondta:

– Teljesíjje szavamat! A kiráji palotábú idehoznak egy lovat: Falodának híjják. Ennek a lónak a fejit, ha leváigi, titokba vigye ebbe a hídnak alá, ahol a Béla hajti haza a libákat. Egykor nagy jutalmat kap érte.

Űgy is vót. A mészáros oda, a lovat a híd alá tötte a fejit, odaszögezte.

Kihajtotta a kirájkisasszony a libákat a Béláva. Mikor kiértek, ekezdött fésűködni; gyönyörű szép aranyhaja vót. A Béla bele akart kapaszkodni a hajába, és ő mondta:

Szellő, szellő szellőcske,
Fújjá, fújjá szellőcske!
Vidd e Béla kalapját!
Míg Béla kalap után szalad,
Befonyom aranyhajam.

Űgy is vót: mire Béla a kalapját mögfogta, addig a kirájkisasszony befonta a haját.

Hajtogatták a libákat haza. Megszólalt a ló, a Faloda feje:

– Ó, szép kirájkisasszony! Ha édősanyád tudná, hogy te libapásztor lötté, gyöngé szíve mögrepedne.

– Lovam, lovam, kiteljesödik mindön.

Hazaérnek. Siet a Béla az öreg kirájhó:

– Evve az átkozott lánnyal nem mék többet libát őrizni, mer mikó mögyünk, egy lófej mögszólal a híd fején: –

Szép kirájkisasszony, ha édösanyád tudná, gyöngé szíve möghasadna! A lovat Falodának hívják, aki mögszólal. És mikó kimögyünk, azt mondja [a kirájkisasszony]:

Szellő, szellő, szellőcske,
Fújjá, fújjá szellőcske,
Vidd e Béla kalapját!
Míg Béla kalap után szalad,
Befonyom aranyhajam.

Hát én a kalapé addig szaladok, kiállásig, míg ő a haját be nem fonja.

Azt mondja az öreg kiráj:

– Eredj ki a lánnyal! Akárhogy viszi a kalapodat a szél, ne állj mög, hanem kapja bele aranyfürt-hajába, oszt szakjtsd ki! És majd ha gyüsz haza, aranyhaját hazahozod. Akkor neköd nagy jutalmat adok.

Úgy is vót. Az öreg kiráj előre kimönt, mikó kihajtották a libákat; egy bokorba belebújt. No, mikó odaérnek a hídhó [megszólal a királykisasszony]:

– Lovam, lovam, de sokat szenvedök, Falodám!

– Ó, szép kirájkisasszony! Sokat szenvedök, de te is sokat szenvedöl. Ha édösanyád tudná, gyöngé szíve mög-repedne.

Akkó ekezdött fésűködni, és azt mondta megén:

Szellő, szellő, szellőcske,
Fújjá, fújjá szellőcske,
Vidd e Béla kalapját!
Míg Béla kalap után szalad,
Befonyom aranyhajam.

Akkor Béla bír nem szaladt, hanem belekapott aranyfürt-hajába, oszt kiszakajtott. De ojan szomorúan rítt az aranyhajáé, hogy Béla mögsajnáta, oszt odaadta neki aranyfürt-haját, oszt hazamöntenek.

Hazamöntenek, és az öreg kiráj azt mondta:

– Béla, hol van az a hosszú aranyhaj, amit kiszakajtottát a kis lebapásztor hajábú?

– Én nem szakajtottam ki, én nem vöttem e.

– Ne tagadj! Mindönt láttam, vallj ki!

– Én nem vallok, mert nem szakajtottam ki.

Az öreg kiráj azt mondta, nincs titok sömmit. Behíta a kis lebapásztorlányt, és azt mondta neki:

– Vallj ki mindönt, hisz sok mindönt tudok!

– Nem vallok sömmit, szabad ég alatt esküdtem. Mőg-
esküdtem, hogy soha nem árulom e.

– Jó van. Ha te azt mondod, bújj be ebbe az üres kemencébe, mivelhogy szabad ég alatt esküdtél! Panaszold e az üres kemencének!

Akkor bebújt a kemencébe, oszt epanaszóta:

– Hisz én vagyok az igazi kirájné. Én vótam, akit anyám ebocsájtott három csöpp vére. Kétször a csöpp vér mög-
szólalt, harmadszor a fojóba úszott e. Komornóm levet-
kőztetött, oszt fölötötötött az ű ruhájába.

És kihíta az öreg kiráj a lebapásztorlányt, és azt mondta:

– Öltözz föl! Eredj a szobába, a legszöbbr ruhába, a kirájné ruhájába [öltözz]! – Bevezette a szobába.

De a fiatal kirájfi mög a menyé odavoltak; nem vótak idehaza.

Hazaértek, azt mondja az öreg kiráj:

– Mondd, menyem, mit tennél avval az asszonnyal, aki az urát mögcsali?

– Avval – azt mondja –, ki urát mögcsali? Egy üres

hordóba tönném, és tele verném szögge, és négy lóva befognám, és a városon körülhúrcóztatnám.

– No, gyere, menyem, és fiam, kirájfí, a szobába! Nézd mög, mije szép rózsá nyílt ki a zöld leveles díványon!

Mikó bemönte, akkor látta a komornó, hogy a kirájkisasszony ül a díványon. Akkor meséte el a kirájkisasszony, hogy járt.

És a komornót még pedig a hordóba tötték, teli verték szögekkel, lovát befogták, és a városon körülhurcolászták.

Eddig van!